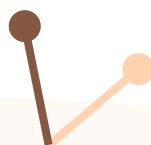

بخش اول

کلیات و مبانی آموزش قرآن

فلسفه آموزش قرآن در آموزش و پرورش
رویکرد برنامه آموزش قرآن در دوره ابتدایی
اهداف کلی آموزش قرآن در دوره ابتدایی
اهداف کلی آموزش قرآن در پایه اول ابتدایی
جدول اهداف آموزش قرآن پایه اول ابتدایی مطابق الگوی تعیین اهداف در
برنامه درسی ملی
محتوای کتاب آموزش قرآن پایه اول دبستان و روش کلی تدریس هر یک
روش صمیم اشاره به بخش‌های کلمات در آموزش (روخوانی
وسایل آموزشی و کمک آموزشی
فعالیت‌های پیش از تدریس
رفع اشکالات (روخوانی
ارزش‌یابی پیشرفت تمصیلی
ارزش‌یابی از درس قرآن در پایه اول ابتدایی
آشنایی خانواده دانش‌آموزان با برنامه آموزشی قرآن و نقش حمایتی آنها
دانستنی‌های معلم (فعالیت‌های یادگیری برای ارتقای سواد قرآنی معلمان پایه اول ابتدایی)
جدول بودجه‌بندی آموزش قرآن پایه اول دبستان در طول سال تمصیلی

فلسفه آموزش قرآن در آموزش و پرورش

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ
يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

سوره جمعه، آیه ۲

قرآن کریم از آغاز نزول تاکنون، سرچشمه بی پایان علوم و معارف اسلامی و محور تعلیم و تربیت دینی بوده است. تاریخ تعلیم و تربیت اسلامی با آموزش قرآن کریم از سوی پیامبر اکرم -صلی الله علیه و آله- آغاز شده است. آیه دوم سوره مبارکه جمعه، برنامه بعثت و رسالت پیامبر خاتم را در تلاوت آیات الهی، تزکیه مردم، تعلیم کتاب خدا و حکمت الهی خلاصه می کند. این آیه شریفه آن قدر اهمیت دارد که می توان گفت هدایت الهی، احکام دین و رستگاری در دو جهان، در گرو عمل به آن است.

برنامه آموزش قرآن در پی آن است که راهی روشن، مطمئن و دائمی برای انس و ارتباط همه مردم با قرآن کریم که به بهره گیری مادام العمر آنان از هدایت کتاب الهی منجر شود، باز کند. قرآن کتاب همه انسان هاست. هر فردی در هر سطحی از علم و تقوا -به شرط آن که زبان این کتاب را درک کند- می تواند از آن بهره گیرد (هَدَى لِلنَّاسِ؛ بقره/۱۸۵).

نظام تعلیم و تربیت اسلامی، باید زمینه بهره گیری مستقیم و دائمی از قرآن کریم را برای همه دانش آموزان فراهم آورد، در غیر این صورت این ضعف و نقصان در همه ارکان ایمان و انجام عمل صالح افراد جامعه تأثیر نامطلوب و غیر قابل جبرانی خواهد گذاشت. هر چند دستیابی به این هدف والا و یگانه وظیفه همه دروس است، ولی دروس تعلیم و تربیت دینی، به ویژه درس آموزش قرآن در این بین رسالت خاصی برعهده دارد.

مهم ترین پیشینه آموزش قرآن، آموزش های سنتی است که از دیرباز در همه جوامع اسلامی و از جمله ایران وجود داشته است. تلقی رایج از آموزش قرآن در سطح عمومی جامعه - حداقل در سده اخیر - توانایی روخوانی و روان خوانی قرآن کریم بوده است؛ یعنی از نظر عموم مردم و بسیاری از مراکز فرهنگی سنتی و حتی بخش قابل توجهی از صاحب نظران، هر فردی که می توانست قرآن را بخواند، اولین مرحله ضروری و عمومی آموزش را فراگرفته بود. هر چند همیشه برای آموزش مراحل بالاتر، به ویژه نسبت به فهم قرآن کریم توصیه هایی می شده است، اما پیش از سال های اخیر، هیچ آموزش مدون، جدی و ویژه برای عموم مردم نسبت به مراحل بالاتر از خواندن قرآن وجود نداشته است.

جامعیت آموزش قرآن

در برنامه فعلی آموزش قرآن که از سال ۱۳۷۷ آغاز شده است، جامعیت آموزش قرآن به عنوان یک اصل اساسی مورد توجه و اهتمام جدی قرار گرفته است. جامعیت آموزش قرآن در صدد آن است که بتواند به گونه ای اهداف و اجزای آموزش قرآن را ترسیم و تدوین کند که این آموزش با آنچه در آیه دوم سوره مبارکه جمعه آمده است، نسبتی قابل قبول داشته باشد.

از این رو، تعریف آموزش جامع قرآن چنین است:

آموزش جامع قرآن، فرایندی است برای دستیابی به توانایی خواندن، درک معنا، تدبر در آیات و آشنایی با معارف

قرآن به منظور انس و بهره‌گیری دائمی از قرآن کریم و تقویت ایمان و عمل صالح^۱. در صورتی که آموزش قرآن به صورت جامع انجام شود، دانش‌آموزان که آحاد جامعه را تشکیل می‌دهند، به «سواد قرآنی» دست می‌یابند. امروزه سواد در حوزه‌های مختلف علمی منحصر به کسب دانش یا مهارت نیست؛ بلکه این دانش و مهارت باید به ایجاد و تقویت نگرش خاصی منجر شود که موجب به‌کارگیری آموخته‌ها در زندگی و ارتباط دائمی فرد با آنها باشد؛ و چه بسا زمینه‌ساز توسعه و گسترده‌گی آن علم شود.

سواد قرآنی

با توجه به جامعیت آموزش قرآن و نکات فوق در کسب «سواد» در حوزه‌های مختلف علوم، می‌توان سواد قرآنی را این چنین تعریف کرد:

«سواد قرآنی، اعتقاد و علاقه به یادگیری قرآن کریم و برخورداری از دانش و مهارت پایه به منظور بهره‌گیری مستمر و مادام‌العمر از قرآن کریم و انس دائمی با آن است».

مطابق این تعریف سواد قرآنی دارای ویژگی‌های زیر است:

۱- سواد قرآنی یک نیاز همگانی است. همه افراد جامعه با هر وضع اقلیمی، شغلی، اقتصادی، اجتماعی و ... برای آن که هویت انسانی - الهی خویش را بشناسند و از آن مراقبت کنند و زمینه شکوفایی تدریجی آن را فراهم آورند، به سواد قرآنی نیازمندند.

۲- سواد قرآنی از یک حد پایه برخوردار است. هر چند افراد با توجه به تفاوت‌هایی که در تحصیلات، شرایط اقتصادی و اجتماعی دارند، به سطوح مختلفی از سواد قرآنی نیازمندند ولی بهره‌مندی عموم از یک حد پایه ضروری است.

۳- حد سواد قرآنی در طول زمان در حال رشد است. با توجه به شرایط و امکانات مختلف در هر جامعه و نیز تغییرات این شرایط در طول زمان، این حد، نیازمند شناسایی و تعریف خاص است. برای مثال، ممکن است با توجه به شرایط و امکانات فعلی در آموزش قرآن، حد ضروری خواندن قرآن به صورت معمولی (فارسی خوانی) تعیین شود اما در آینده با ارتقای این شرایط، حد ضروری را، خواندن با لحن عربی تعیین کرد و یا حد برخی از دیگر مهارت‌های پایه را ارتقا بخشید.

۴- حداقل سواد قرآنی منجر به علاقه‌مندی خواندن مستمر قرآن کریم، فهم تدریجی معنای عبارات و آیات آن می‌شود و زمینه بهره‌گیری مادام‌العمر از آموزه‌های الهی را فراهم می‌کند.

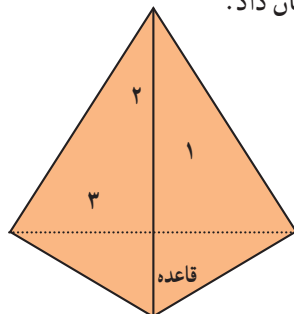
هدف از آموزش عمومی قرآن کریم، نمی‌تواند صرفاً دستیابی به دانش و مهارت خاصی درباره قرآن باشد، بلکه باید توانایی و قابلیت فراهم آورد که فرد بتواند ضمن انس و ارتباط دائمی با قرآن کریم، پیوسته خود را در معرض تزکیه و تعلیم الهی قرار دهد و از قرآن کریم بهره‌مند شود.

اجزای اصلی سواد قرآنی

با توجه به تعریف سواد قرآنی می‌توان برای سواد قرآنی سه جزء اصلی در نظر گرفت. این سه جزء عبارت‌اند از: خواندن قرآن کریم، درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم و تدبیر در آیات. تدبیر در آیات که از توصیه‌های اکید قرآن کریم و معصومان - علیهم السلام - است، از مهارت‌های عمومی می‌باشد که گاهی در زبان روایات به عنوان شرط اصلی بهره‌مندی از قرآن کریم بیان شده است تا آنجا که

۱- از آن‌جا که جامعیت آموزش قرآن یکی از اصول حاکم بر این برنامه است، این اصل و تعریف فوق در فصل بعدی همین کتاب بیشتر توضیح داده خواهد شد.

در روایتی از حضرت امیرالمؤمنین علی - علیه السلام - نقل شده است که فرمودند: «لَا خَيْرَ فِي قِرَاءَةٍ لَا تَدَبَّرُ فِيهَا»^۱. در صورتی که این سه جزء اصلی سواد قرآنی را در سه وجه یک هرم نشان دهیم، قاعده این هرم که بنیان و اساس نگهداری سه وجه آن است، انس دائمی با قرآن کریم خواهد بود. انس با قرآن کریم غیر از نقشی که در ایجاد مهارت‌های پایه سواد قرآنی دارد، هم نگهدارنده و حافظ این مهارت‌هاست و هم به عنوان محصول و ثمره اصلی سواد قرآنی محسوب می‌شود. از این رو، می‌توان اجزا و ثمره سواد قرآنی را در شکل زیر نشان داد.

- ۱- توانایی خواندن قرآن کریم
- ۲- درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم
- ۳- تدبّر در آیات
- قاعده هرم: انس با قرآن کریم

مهم‌ترین جزء سواد قرآنی، انس با قرآن کریم است. روح حاکم و جهت‌گیری کلی برنامه آموزش قرآن از پیش دبستان تا پیش دانشگاهی فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای دستیابی به انس با قرآن کریم است. حضرت امیرالمؤمنین علی - علیه السلام - می‌فرمایند: «لِيَكُنْ سَمِيرُكَ الْقُرْآنُ»^۲؛ باید مونس و همدم تو قرآن باشد.

انس با قرآن کریم، مراتب مختلف و مجموعه‌ای از علائق و ارتباط با قرآن کریم است که خواندن مستمر قرآن، درک معنای آیات، تدبّر در آن‌ها و پایبندی به آموزه‌های الهی در همه شئون زندگی مبتنی بر قرآن و عترت، لازمه همه مراحل و مراتب آن است. دستیابی به این امر اولاً، تدریجی است و در طول زمان از نظر کمی و کیفی ارتقا می‌یابد؛ ثانیاً، متناسب با اهداف هریک از دوره‌ها و پایه‌های تحصیلی، موجب بهره‌مندی دانش‌آموزان از قرآن کریم می‌شود و در نهایت منجر به کسب توانایی و علاقه به بهره‌مندی مستمر و همیشگی از قرآن کریم خواهد شد.

رویکرد برنامه آموزش قرآن در دوره ابتدایی

رویکرد، نگاه و جهت‌گیری کلی حاکم بر اجزای یک برنامه است. معمولاً رویکرد هر برنامه، مهم‌ترین تفاوت‌ها و جهت‌گیری‌های جدید را نسبت به برنامه قبلی شامل می‌شود. از این رو رویکرد برنامه جدید آموزش قرآن، انس با قرآن کریم و جامعیت آموزش است. مهم‌ترین تأثیر این رویکرد، بر تعیین اهداف آموزش قرآن می‌باشد. این اهداف باید به گونه‌ای تعیین شود که از یک سو شامل همه حیطه‌های یادگیری؛ یعنی سه حیطه شناختی، مهارتی و عاطفی باشد و از سوی دیگر، همه موضوعات ضروری آموزش قرآن مانند کسب مهارت‌های گوناگون قرائت، درک معنای عبارات و آیات قرآن، شناخت قرآن و آشنایی با معارف آن را شامل شود.

در گذشته، آموزش قرآن در دوره‌های ابتدایی و راهنمایی و حتی دوره متوسطه عمدتاً بر کسب مهارت خواندن تأکید داشت و از برنامه جامعی برای دستیابی به فهم معنای عبارات و آیات قرآن برخوردار نبود. این فروکاستن آموزش به بخشی از آنچه که باید باشد، آسیب‌های فراوانی به همراه داشت که مهم‌ترین آن، خارج شدن آن از یک آموزش طبیعی و معنادار بود. دانش‌آموزان به دلیل توجه فرهنگ عمومی به قرآن کریم، این درس را با علاقه آغاز می‌کردند، ولی پس از مدت کوتاهی، انگیزه یادگیری کاهش می‌یافت؛ زیرا ایشان به دلیل عدم فهم معنای آیات و عبارات قرآن، از برقراری ارتباط با موضوع یادگیری ناتوان بودند.

۱- کافی، ج ۱، ص ۳۶.

۲- غررالحکم، ص ۱۱۱.

هرچند به دلیل جامعیت آموزش، به شیوه مناسب و با رعایت ظرفیت روحی و ذهنی دانش آموزان، به سایر اهداف آموزش قرآن نیز توجه شده است، ولی در برنامه فعلی آموزش قرآن نیز مهم ترین هدف در دوره ابتدایی، کسب مهارت خواندن قرآن کریم است. در بخش های آینده با اجرای آموزش قرآن که هرکدام متکفل دست یابی به بخشی از اهداف جامع آموزش قرآن اند، آشنا می شوید.

اصول حاکم بر برنامه آموزش قرآن در دوره ابتدایی^۱

۱- توجه جدی به موضوع انس به قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن در تمام مسائل اعم از تعیین اهداف، محتوا، روش های تدریس و شیوه های ارزش یابی

توضیح: اهداف باید به گونه ای باشد که با توانایی های ذهنی و روانی دانش آموزان هم خوانی داشته و دست یافتنی باشد. محتوا جذاب و متنوع و در جهت اهداف تنظیم شود. استفاده هرچه بیشتر از روش هایی که منجر به مشارکت خلاق و حضور فعال دانش آموز در فرایند یاددهی - یادگیری شود. همچنین ارزش یابی منجر به تقویت حیطه عاطفی فراگیر شود و دور از شرایط اضطراب آور انجام پذیرد.

۲- تعیین اهداف درس قرآن با توجه به اهداف آموزشی و پرورشی دوره ابتدایی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش

۳- جامعیت آموزش قرآن با تأکید بر آموزش روخوانی و روان خوانی قرآن

توضیح: جامعیت آموزش قرآن یعنی علاوه بر آموزش روخوانی، روان خوانی که هدف اصلی آموزش قرآن در دوره ابتدایی است، به سایر اهداف آموزش قرآن مانند آشنایی با برخی از دستورات اخلاقی و تربیتی قرآن متناسب با سن فراگیران و زیباخوانی قرآن ... توجه شود.

۴- در نظر گرفتن اهداف مشترک دوره ابتدایی در اهداف درس قرآن و توجه به ارتباط افقی این درس با سایر دروس

توضیح: در درس قرآن به اهداف تربیتی، اخلاقی، اجتماعی و ... که از اهداف مشترک دوره ابتدایی است توجه شده است.

۵- تأکید بر سهل الوصول بودن اهداف، محتوا، روش های تدریس و شیوه های ارزش یابی، با در نظر گرفتن اصول روان شناسی

یادگیری

توضیح: به عنوان مثال، در آموزش روخوانی باید به برخی اصولی مانند: استفاده از دانسته ها و تجربه های قبلی دانش آموزان، توجه به تکرار و تمرین و تجزیه اهداف به مراحل مختلف برای دست یابی تدریجی به آنها، به ویژه با توجه به استعداد های فردی دانش آموزان، توجه شود. هم چنین ارزش یابی از توانایی های دانش آموزان باید به احساس موفقیت آنها و تشویق ایشان به پیشرفت منجر شود.

۶- جذاب و دلپذیر بودن محتوا و روش های تدریس، با تأکید بر استفاده از هنر، به منظور دست یابی هرچه بیشتر به پیامدهای عاطفی آموزش

۷- تناسب محتوا با نیازها، علایق و توانایی دانش آموزان

۸- تأکید بیشتر بر مهارت های عملی نسبت به دانش نظری به ویژه مهارت های سمعی و بصری

توضیح: آنچه در بیشتر قسمت های آموزش قرآن اهمیت دارد، کسب مهارت عملی است تا دانش نظری؛ برای مثال، چگونگی خواندن نماد تنوین (ـَ) اهمیت دارد نه تعریف آن و یا این که تنوین ترکیبی است از حرکات کوتاه و نون ساکن؛ این اصل در انتخاب نوع رسم الخط نیز کارساز است. برای مثال، یکی از قواعد پرگفت و گوی روخوانی چگونگی اشباع حرکت «هاء» ضمیر است. همان طور که می بینید، حتی اسم این قاعده، سنگین و نامأنوس است، در حالی که با نوعی نگارش خاص، به بیان این قاعده و یادگیری

۱- این اصول حاکم بر همه اجزای برنامه آموزش است. از این رو باید برخی از آنها توسط برنامه ریزان، برخی توسط کارشناسان و برخی توسط آموزگاران باید مورد توجه و عمل

قرار گیرد.

آن نیازی نیست و دانش آموز می تواند بدون نیاز به این قاعده، موارد مربوط به آن را کاملاً صحیح بخواند.

۹- انعطاف پذیری روش های تدریس با در نظر گرفتن شرایط مختلف

توضیح: استفاده از لوحه در آموزش قرآن بسیار اهمیت دارد، ولی اگر به هر دلیلی لوحه در دسترس نبود، آموزگار تدابیری بیندیشد تا نقش لوحه به شکل دیگری اجرا شود (از طریق نوشتن روی تابلو و...) یا اگر نوار آموزشی موجود نبود، با توجه به نقش نوار در زیباخوانی، خود آموزگار و یا احیاناً دانش آموزی که صوت زیبایی دارد، آیات را تلاوت کند.

۱۰- تأکید بر الگوگیری در آموزش قرائت قرآن

توضیح: در آموزش زیباخوانی قرآن به جای پرداختن به آموزش نظری تجوید، به طور عملی بر شنیدن قرائت آیات از نوار آموزشی و الگوگیری از آن تأکید می شود. در نوار آموزشی به طور نسبی تمام مهارت های تجوید و زیباخوانی رعایت شده است. دانش آموزان می توانند با تقلید و الگوگیری از نوار به طور عملی برخی از این مهارت ها را بیاموزند.

۱۱- مبتنی بودن آموزش روخوانی بر سیر سوادآموزی فارسی و استفاده از رسم الخط نزدیک به خط فارسی

توضیح: با توجه به آموخته های دانش آموزان در درس فارسی، مصوت های شش گانه و صامت ها در درس قرآن تدریس نمی شود و دانش آموزان براساس آنچه در فارسی آموخته اند، بسیاری از کلمات و عبارات قرآنی را بدون هیچ گونه آموزش جدیدی می توانند بخوانند.

۱۲- کلمات و ترکیباتی که از قرآن برای آموزش روخوانی براساس سیر سوادآموزی انتخاب می شود، باید حتی الامکان در کتاب درسی به نحوی ارائه شود که ارتباط آنها با آیات قرآنی احساس شود.

۱۳- اولویت دادن به روش های فعال تدریس و کار گروهی دانش آموزان

توضیح: تقریباً در همه مراحل آموزش روخوانی، تدریس با خواندن دانش آموزان آغاز می شود و معلم بیشتر نقش هدایت کننده دارد و تنها تدریس برخی موارد خاص مانند آموزش نمادهای جدید رسم الخط قرآن به عهده اوست و یا در آموزش پیام های زندگی، دانش آموزان به کمک یکدیگر و با بیان مصادیقی درباره پیام ها در فرایند یاددهی - یادگیری مشارکت جدی دارند.

۱۴- استفاده از فناوری آموزشی متناسب با قداست و شأن قرآن کریم

توضیح: از سی دی یا نوارهای صوتی و تصویری مناسبی استفاده شود که در آنها آهنگ و یا ریتم های نامناسب به کار نرفته باشد.

۱۵- ضرورت آموزش قرآن توسط آموزگار پایه

دلایل ضرورت:

۱- هم خوانی با منطق کلی ضرورت تک معلمی در دوره ابتدایی

۲- شناخت و ارتباط بیشتر آموزگار پایه با دانش آموزان

۳- استفاده از فرصت های مناسب برای برقراری ارتباط افقی میان دروس فقط برای آموزگار پایه ممکن است.

۴- امکان تنظیم فاصله جلسات تدریس در طول هفته فراهم می شود و دیگر لزومی ندارد درس قرآن در دو ساعت پشت سر هم

و در یک روز برگزار شود.

۱۶- ارتقای توانایی آموزگاران با استفاده از شیوه‌های متنوع و مؤثر

توضیح: استفاده از روش‌هایی که زمینه تعلیم و تعلم همزمان را فراهم نموده و موجب ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای آموزگاران می‌شود؛ یعنی روش‌های آموزش به نحوی است که موجب ارتقای توانایی معلمان و انس و علاقه بیشتر آنها به قرآن کریم می‌شود.

۱۷- استفاده از زمان و فضای مناسب برای آموزش قرآن

توضیح: گاهی به دلایل مختلفی درس قرآن در آخرین ساعات روز آخر هفته تدریس می‌شود که به هیچ وجه زمان مناسبی

نیست.

۱۸- ضرورت استمرار در آموزش قرآن و رعایت تعدد و فاصله جلسات تدریس در طول هفته

۱۹- اختصاص دادن مدت زمان آموزش لازم، برای دستیابی به اهداف درس قرآن

۲۰- نظارت و پشتیبانی از برنامه آموزش قرآن به منظور تقویت جایگاه این درس در دوره ابتدایی

۲۱- وجود ویژگی‌های زیر در شیوه‌های ارزش‌یابی ضروری است:

الف) تقویت علاقه دانش‌آموزان نسبت به یادگیری

ب) توجه به دو اصل تشویق و احساس موفقیت در فرایند ارزش‌یابی

ج) حفظ و تقویت منزلت و اهمیت درس قرآن در میان سایر دروس

در ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، باید از سخت‌گیری‌های بی جا و یا سهل انگاری پرهیز کرد.

د) حرکت از ارزش‌یابی توصیفی به سمت ارزش‌یابی کمی. در شرایط فعلی ارزش‌یابی این درس در پایه اول و دوم ابتدایی

توصیفی و در سایر پایه‌ها مانند سایر دروس کمی است. در آینده نیز شیوه ارزش‌یابی درس قرآن، از نظر کیفی یا کمی بودن مانند سایر دروس خواهد بود.

ه) توجه به اصل تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان

و) دور بودن از محیط‌های اضطراب‌آور

۲۲- اشاعه برنامه آموزش قرآن از راه‌های گوناگون، به ویژه بهره‌گیری از اولیای دانش‌آموزان و صدا و سیما

توضیح: باید از راه‌های مختلف اولیای دانش‌آموزان را با اهداف، روش‌های تدریس و سطوح مورد انتظار یادگیری دانش‌آموزان

در درس قرآن آشنا کرد.

اهداف کلی آموزش قرآن در دوره ابتدایی

اهداف کلی آموزش قرآن در دوره ابتدایی

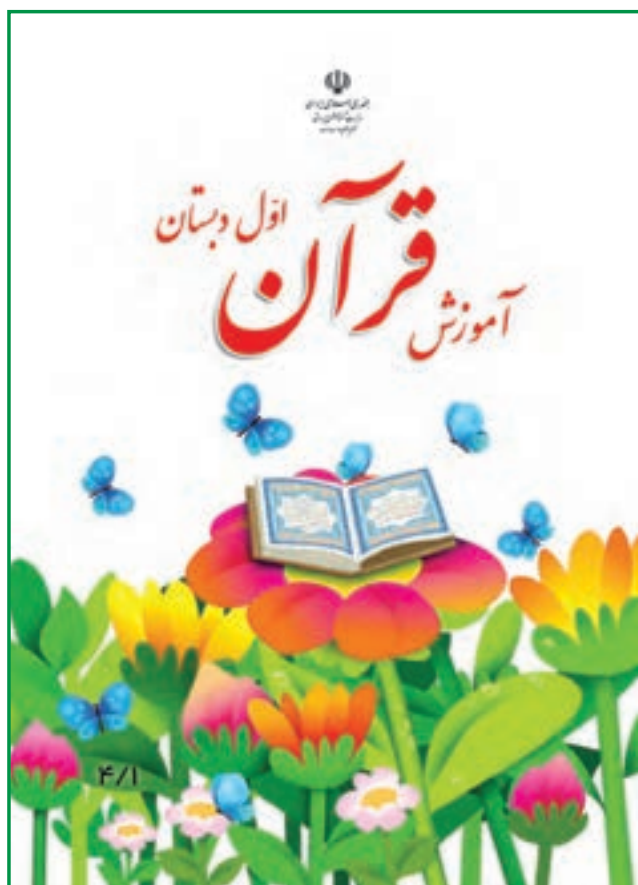
- ۱- آشنایی با قرآن کریم به عنوان کلام الهی و کتاب آسمانی
- ۲- تقویت انس و علاقه به قرآن کریم و یادگیری آن
- ۳- توانایی روخوانی قرآن به صورت شمرده و آرام از روی مصحف با رسم الخط آموزشی
- ۴- توانایی خواندن آیات کتاب درسی به صورت روان یا آهنگین
- ۵- آشنایی با قواعد ضروری روخوانی قرآن
- ۶- حفظ برخی از سوره های کوتاه کتاب درسی
- ۷- آشنایی با برخی از داستان های قرآن کریم
- ۸- فراگیری معنای برخی از کلمات ساده و عبارات کوتاه قرآن
- ۹- ایجاد و تقویت علاقه به شنیدن، خواندن و فهم معنای آیات قرآن کریم
- ۱۰- آشنایی با مفهوم برخی از پیام های قرآن
- ۱۱- شناخت و تقویت استعداد های دانش آموزان، در گرایش های مختلف آموزش قرآن

اهداف آموزش قرآن در پایه اول ابتدایی

طبق مصوبه جلسه ۶۷۷ شورای عالی آموزش و پرورش در تاریخ ۱۳۸۱/۶/۷ دانش آموز در دوره ابتدایی و نیز پایان پایه اول

ابتدایی توانایی های زیر را کسب می کند :

- ۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره های کتاب علاقه نشان می دهد.
  - ۲- دوست دارد کتاب قرآن خود را پاکیزه نگه دارد.
  - ۳- با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.
  - ۴- با معنای برخی از عبارات ساده قرآن (به زبان کودکانه یا شعر) آشنا می شود.
  - ۵- در خواندن آهنگین و جمعی سوره های کتاب درسی، مشارکت می کند.
  - ۶- با گوش دادن به قرائت آیات قرآن و نگاه کردن به عبارات آنها ، سوره های کتاب درسی را به صورت ساده یا آهنگین می خواند.
  - ۷- برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی کتاب را بر اساس سیر سوادآموزی فارسی می خواند.
- در طرح هم سوسازی برنامه های درسی با برنامه درسی ملی اهداف ذیل در درس آموزش قرآن پایه اول ابتدایی اضافه شده است.

۱- تقویت قدرت تخیل، تفکر و تعقل

۲- تقویت ایمان و باور به خدای یگانه و سایر اعتقادات اسلامی

۳- آشنایی با برخی از آموزه‌های دینی و پدیده‌های طبیعی به عنوان نشانه‌ها و نعمت‌های الهی

۴- تلاش در انجام برخی آداب پسندیده و اسلامی

۵- آشنایی با مفاهیم برخی از پیام‌های قرآنی و معنای بعضی از کلمات ساده آنها

یکی از اقدامات قابل توجه در برنامه درسی ملی تدوین جدول الگوی تعیین اهداف دروس است. این الگو یک جدول دوبعدی است که همه دروس باید اهداف خود را در دوره‌ها و پایه‌های مختلف تحصیلی در قالب این الگو تدوین کنند. این جدول شامل چهار ستون و پنج ردیف است. ستون‌ها حاوی عرصه‌های مختلفی هستند که همه حوزه‌های مربوط به انسان را شامل می‌شوند. این حوزه‌ها عبارتند از «خود، خدا، خلق و خلقت». منظور از خلق جامعه بشری است که دربردارنده همه نهادهای جامعه از خانواده تا نهاد سیاست و حکومت می‌باشد و منظور از خلقت نیز آفرینش الهی اعم از پدیده‌های مادی و غیرمادی است. همچنین جدول مذکور در پنج ردیف خود پنج عنصر اصلی در تعلیم و تربیت انسان را شامل می‌شود. این پنج عنصر عبارتند از: تفکر و تعقل، ایمان و باور، علم، عمل و اخلاق.

اینک می‌توانید اهداف کامل شده آموزش قرآن در پایه اول ابتدایی را در آینه این جدول که در صفحه بعد آمده است، مشاهده کنید.

مطالعه و ملاحظه دقیق مطالب این جدول و برقراری ارتباط هر یک از این اهداف با محتوا، روش‌های تدریس و ارزش‌یابی که تفصیل آنها در همین کتاب ارائه شده است، می‌تواند گام مؤثر و مهمی در تحقق اهداف برنامه درسی ملی باشد.

جدول اهداف آموزش قرآن پایه اول ابتدایی

عناصر عرصه ها	خود	خدا	خلق	خلقت
تفکر و تعقل	۱. پرورش قدرت تخیل ۲. تفکر در خلقت اعضا و جوارح خودش	آشنایی با صفات خدا مانند خالقیت، مهربانی و بخشندگی و تفکر در آنها	تفکر درباره نقش هر یک از افراد جامعه مربوط به دانش آموز (خانواده، همکلاسی ها و ...)	۱. تفکر در خلقت پدیده های خدا و زیبایی های طبیعت ۲. تفکر درباره رابطه بین موجودات در طبیعت ۳. تفکر درباره اهمیت حفظ محیط زیست
ایمان، باور	۱. خود را آفریده خدا می داند. ۲. علاقه به پر تلاش بودن و پرهیز از تنبلی و سستی ۳. علاقه به خواندن قرآن و انس با آن ۴. خدا را نگهدارنده خود می داند.	۱. یاد خدا ۲. علاقه به کتاب خدا و خواندن آن ۳. قرآن کلام خدا است. ۴. تقویت ایمان به خدا (با دیدن نعمت ها) ۵. علاقه به پیامبر اکرم (ص) و خاندان پاک او ۶. علاقه به برخی از پیامبران الهی ۷. علاقه به خواندن نماز (سخن با خدا) ۸. علاقه به دعا کردن و سخن با خدا	۱. باور به محبت خدا نسبت به انسان ها ۲. خدا را نگهدارنده مردم می داند.	۱. خداوند آفریننده همه موجودات است.
علم	۱. آشنایی با نعمت های خدا در وجودش ۲. آگاهی از ضرورت پرهیز از اسراف ۳. آشنایی با معنای برخی کلمات و عبارات ساده و کوتاه قرآنی ۴. آشنایی با روخوانی کلمات و عبارات ساده قرآن کریم ۵. آشنایی با برخی آداب اسلامی در زندگی ۶. آشنایی با نماز ۷. آشنایی با اهمیت پاکیزگی در زندگی خود ۸. آگاهی از اهمیت و ارزش علم آموزی	۱. آشنایی با برخی از سخنان خدا در قالب پیام های قرآنی ۲. آشنایی با برخی از سوره های قرآن کریم ۳. آشنایی با پیامبر اکرم (ص) و خاندان پاک او ۴. آشنایی با برخی از پیامبران الهی ۵. آگاهی با برخی از آداب تلاوت کتاب خدا ۶. آشنایی با مسجد به عنوان مکانی برای عبادت خدا ۷. آشنایی با رفتار پیامبر اکرم (ص) و خانواده ایشان ۸. آشنایی با برخی از داستان های قرآن کریم	آگاهی از نقش هر یک از اعضا در خانواده	۱. آشنایی با برخی از پدیده های طبیعی به عنوان نعمت خدا ۲. آگاهی از فرایند تولید نان و ضرورت پرهیز از اسراف ۳. آگاهی از وقت شناسی و زمان انجام کارها

عمل	۱. احساس شادی ۲. مهارت گفتن بسم الله در آغاز کارها و الحمد لله در پایان کارها ۳. توانایی روخوانی عبارات و آیات قرآنی کتاب درسی ۴. توانایی در ساخت وسایل ساده دستی ۵. توانایی حفظ سوره های توحید و حمد ۶. توانایی خواندن کلمات قرآنی از روی لوحه ۷. رعایت نظافت شخصی	۱. شروع کارها با نام خدا ۲. مشارکت در خواندن برخی از سوره های قرآن ۳. انجام کارهایی که خدا دوست دارد. ۴. تشکر از خدا	۱. همکاری با سایر دانش آموزان در فعالیت ها ۲. سلام کردن در برخورد با دیگران ۳. تشکر از خانواده و دیگران ۴. همکاری اعضای خانواده با هم	۱. پرهیز از اسراف کردن و هدر دادن نعمت های خدا ۲. رعایت نظافت و حفظ محیط زیست
اخلاق	۱. احساس رضایت از احترام به دیگران و انجام کارهای خوب ۲. سعی در انجام کارها با آرامش ۳. احساس رضایت از دریافت پاداش در برابر سعی و تلاش ۴. سعی در پرهیز از رفتارهای بد ۵. سعی در رعایت پاکیزگی ۶. سعی در پرهیز از کارهای بد (مانند حسد و ...)	تلاش در جهت انجام کارهایی که خدا دوست دارد.	۱. مهربانی با دوستان ۲. احترام به دیگران ۳. محبت و دوستی اعضای خانواده با یکدیگر	سعی در پاکیزگی محیط زیست

محتوای کتاب آموزش قرآن پایه اول دبستان و روش کلی تدریس دروس آن

کتاب آموزش قرآن پایه اول ابتدایی دارای یک پیش‌گفتار و ۷ درس است. هر درس در چهار جلسه، یعنی در یک ماه تحصیلی آموزش داده می‌شود. محتوای کتاب و روش کلی تدریس دروس آن به شرح زیر است.

الف) پیش‌گفتار

سخنی با والدین و معلمان: با توجه به جایگاه مهم پدران و مادران در تربیت و رشد همه جانبه دانش‌آموزان و نیز نقش مؤثر ایشان در پیشبرد برنامه درسی قرآن در دوره ابتدایی، در ابتدای کتاب درسی دانش‌آموزان حدود دو صفحه مطلب با عنوان سخنی با اولیای دانش‌آموزان آمده است. مناسب است در ابتدای سال تحصیلی با هماهنگی مدیر محترم آموزشگاه تربیتی اتخاذ شود تا از اولیای دانش‌آموزان دعوت به عمل آید و این دو صفحه برای آنان خوانده و توضیح داده شود تا ایشان با اطلاع از محتوا و روند آموزش، معلم را در رساندن به اهداف قصد شده برنامه درسی قرآن یاری رسانند. این پیش‌گفتار از قسمت‌های زیر تشکیل شده است.

۱- ابتدا حدیث شریفی که از حضرت امیرالمؤمنین امام علی علیه‌السلام درباره وظایف پدر در مقابل فرزند آمده است برای اولیا خوانده و درباره آن صحبت کوتاهی انجام شود.

۲- موارد ۷ گانه مورد انتظار که در پیش‌گفتار کتاب آمده است به زبان ساده برای والدین توضیح داده می‌شود.

۳- یکی از دروس یا برخی از موضوعاتی که در پی می‌آید به اجمال و اختصار با حضور تعدادی از دانش‌آموزان به عنوان نمونه، برای اولیای دانش‌آموزان اجرا می‌شود، تا آنان با چگونگی اجرا و همچنین زیبایی‌های درس آموزش قرآن آشنا شوند.

۴- به اولیا تأکید شود که نقش الگویی آنان در خواندن روزانه قرآن کریم بهترین روش برای تشویق دانش‌آموزان به انس با قرآن است.

۵- پس از مطالب مربوط به والدین، ضروری‌ترین مسائل مربوط به تدریس کتاب، خطاب به آموزگاران عزیز در پیش‌گفتار کتاب دانش‌آموزان آمده است. مطالعه دقیق این صفحات، علاوه بر مطالعه کتاب راهنمای معلم، بسیار مفید و ضروری است.

ب) محتوا و روش کلی تدریس دروس

- این قسمت دارای دو بخش زیر است.

۱- بخش اجزای آموزش قرآن شامل، اهداف، محتوا، وسایل کمک آموزشی، روش‌های تدریس، فعالیت‌های یادگیری و شیوه‌های ارزش‌یابی است.

۲- بخش فرایند آموزش قرآن؛ این فرایند دارای چند مرحله است که توسط معلم تنظیم و اجرا می‌شود. در زیر جدول مربوط به آموزش مراحل و فرایندهای آن و توضیحات مربوطه آمده است. توضیح اینکه این جدول می‌تواند برای آموزش شعر، پیام، لوحه برای آموزش تصویر در آموزش قرآن مورد استفاده قرار گیرد.

جدول راهنمای آموزش قرآن در دوره ابتدایی

اهداف	محتوا	وسایل کمک آموزشی	روش‌های تدریس	فعالیت‌های یادگیری	روش‌های ارزش‌یابی

۱- موضوع هر درس و تصویر مربوط به آن: هر درس دارای یک موضوع خاصی است. این موضوع در قسمت‌های مختلف آن درس در قالب‌های متن، تصویر و گفت‌وگو مورد توجه قرار گرفته است. این تصویر در ابتدای هر درس آمده است. دقت دانش‌آموزان به این تصویر و گفت‌وگو درباره آن، علاوه بر تقویت قدرت تخیل و تفکر دانش‌آموزان، فضای مناسب جهت ورود به موضوع درس را فراهم می‌آورد.

فرآیند آموزش

- ۱- گروه‌بندی دانش‌آموزان در گروه‌های ۲ یا ۳ نفره
  - ۲- معلم از بچه‌ها می‌خواهد هر کدام به تصویر با دقت نگاه کنند.
  - ۳- درباره آنچه که در تصویر دیده‌اند با دوست یا دوستان هم گروه خود گفت‌وگو و تعریف کنند.
  - ۴- دانش‌آموزان نتیجه گفت‌وگو را برای هم کلاسی‌های خود بگویند.
- نکته:** سعی شود بیشتر دانش‌آموزان در بحث و گفت‌وگو شرکت کنند.
- ۵- در صورتی که دانش‌آموزان به اهداف و موضوعات مورد نظر در درس اشاره کردند معلم آنها را تشویق می‌کند و آن اهداف را مورد تأکید قرار می‌دهد و در غیر این صورت معلم، با پرسش و پاسخ، دانش‌آموزان را به سوی بیان اهداف مورد نظر سوق می‌دهد.

تذکر مهم: به منظور تقویت اعتماد به نفس دانش‌آموزان و جرأت اظهار نظر و مشارکت در گفت‌وگو و فعالیت‌های کلاسی، در صورتی که نظر دانش‌آموزی صحیح و مناسب نباشد، به طور مستقیم اشتباه او را متذکر نمی‌شویم؛ بلکه با پرسش و پاسخ با او یا سایر دانش‌آموزان، پاسخ‌ها را به سوی پاسخ مناسب و صحیح سوق می‌دهیم.

۲- شعر مربوط به موضوع درس: معمولاً پس از تصور جلسه اول هر درس، شعری آورده شده است. این شعر زمینه‌ساز درک عمیق‌تر و کاربردی‌تر موضوع درس و نیز تقویت‌کننده انگیزه و علاقه دانش‌آموزان به درس قرآن و موضوع مورد بحث است.

فرآیند آموزش

- ۱- پخش شعر از طریق نوار صوتی (یا cd) و گوش کردن معلم و دانش‌آموزان به آن
- ۲- پخش مجدد شعر از نوار (یا cd) و هم‌خوانی معلم و دانش‌آموزان با آن
- ۳- جمع‌خوانی شعر توسط معلم و دانش‌آموزان بدون نوار صوتی
- ۴- خواندن شعر توسط دانش‌آموزان داوطلب
- ۵- پرسش و پاسخ و گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره مفاهیم و مضامین شعر که مرتبط با موضوع درس و اهداف مورد نظر است.

۳- پیام قرآنی: پیام قرآنی آیه یا عبارت قرآنی کوتاه و زیبایی است که دارای پیامی بلند و ارزشمند درباره موضوعات اعتقادی، اخلاقی، تربیتی، اجتماعی و ... است. بدیهی است این پیام‌ها مناسب با درک و فهم کودکان است.

فرآیند آموزش

- ۱- پیام و ترجمه آن از طریق نوار پخش می‌شود و دانش‌آموزان با کمک نوار و راهنمایی معلم پیام را چند بار هم‌خوانی می‌کنند.
- ۲- معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که به کمک تصویر پیام قرآنی درباره آن با دوستان هم گروه خود، گفت‌وگو کرده و سپس نظر خود را برای کلاس بیان می‌کنند. برای درک بیشتر مفهوم پیام، خوب است معلم از دانش‌آموزان بخواهد که برخی مصادیق دیگر پیام را علاوه بر آنچه در تصویر مربوط آمده است، بیان کنند.

۳- جمع خوانی پیام قرآنی توسط معلم و دانش آموزان بدون نوار صوتی

۴- درخواست خواندن پیام از دانش آموزان داوطلب

۴- سوره و شعر مربوط به آن

مراحل آموزش

۱- آماده کردن لوحه سوره و نوار آموزشی و دستگاه پخش صوت قبل از ورود به کلاس

۲- نصب لوحه سوره

۳- پخش قرائت سوره و تدریس آن^۱

۴- شعر هر یک از سوره ها که با مفاهیم آن سوره ارتباط دارد را به روش شعرهای مربوط به تصاویر اول هر درس، تدریس و

تمرین می شود.

۵- فعالیت ها

مراحل آموزش

۱- دانش آموزان به تصویر نگاه می کنند و با کمک معلم به اهداف مدنظر اشاره کرده و درباره آنها گفت و گو می کنند.

۲- معلم دانش آموزان را به سمت بیان اهداف سوق می دهد.

۳- معلم سعی می کند اغلب یا همه دانش آموزان را به شرکت در بحث تشویق کند.

۶- داستان: در کتاب آموزش قرآن، دو نوع داستان آمده است. نوع اول داستان هایی درباره قرآن و نوع دوم داستان هایی از

قرآن کریم است مانند داستان کودکی حضرت موسی (ع)

مراحل آموزش

۱- دانش آموزان درباره تصاویرهای مربوط به داستان با یکدیگر گفت و گو کرده و سپس نظر خود را برای دوستانشان بیان

می کنند.

۲- معلم به کمک تصاویر، داستان مربوط را به زبان کودکانه برای دانش آموزان تعریف می کند. متن کامل مربوط به هر یک از

داستان ها در بخش دوم همین کتاب در درس مربوط به آن داستان آمده است.

۷- روخوانی: در کتاب آموزش قرآن، کلمات و عباراتی از قرآن کریم به منظور آموزش روخوانی آمده است. منظور از

روخوانی خواندن کلمات و عبارات به صورت آرام و شمرده و یا حداقل بخش بخش است.

مراحل آموزش

۱- لوحه درس بر روی تخته سیاه یا استقرار آن بر روی میز معلم به صورت منشور نصب شود.

۲- معلم به روش صحیح به بخش های کلمات لوحه اشاره می کند و بچه ها هم به صورت بخش بخش و دسته جمعی آنها را

می خوانند.

۳- معلم از دانش آموزان داوطلب می خواهد که هر کدام یک سطر را به صورت بخش بخش بخوانند.

۴- دانش آموزان به صورت فردی از روی کتاب درسی شان می خوانند.

تذکر:

۱- مکث بین بخش ها برای تقویت تشخیص ترکیب حروف و حرکات مهم و ضروری است.

۱- در بخش دوم کتاب در توضیحات مربوط به درس اول، روش تدریس سوره ها در ذیل سوره توحید با تفصیل بیشتر بیان شده است. بدیهی است سایر سوره های کتاب نیز به

همین روش تدریس می شود.

۲- برخی دانش‌آموزان کلمات و عبارات را بخش‌بخش و برخی آرام و شمرده می‌خوانند، معلم توضیح می‌دهد که هر دو خوب و درست است؛ همچنین می‌گوید بچه‌ها هر کس دوست دارد می‌تواند کلمات و عبارات را شمرده بخواند.

۸- **یادآوری** : در این بخش، مطالب دروس گذشته برای دانش‌آموزان یادآوری و جمع‌بندی می‌شود. این امر موجب تثبیت و تعیین یادگیری می‌شود. ضمناً این موضوع برای دانش‌آموزان ضعیف، کارکرد جبرانی و تقویت‌کنندگی نیز دارد.

مراحل انجام فعالیت

۱- امکانات و ابزار لازم برای ساخت رحل تهیه می‌شود.

۲- معلم مرحله به مرحله ساختن رحل را به کمک دانش‌آموزان انجام می‌دهد.

۳- از دانش‌آموزان می‌خواهند که رحل ساخته شده را رنگ‌آمیزی و تزیین کنند.

۹- **قرآن در تابستان** : در پایان کتاب برای هر هفته از ماه‌های فصل تابستان یک صفحه از عبارات قرآنی در نظر گرفته شده است، تمرین خواندن این عبارات، از یک‌سو مهارت‌های کسب‌شده در روخوانی قرآن را تثبیت می‌کند و از سوی دیگر زمینه‌ساز انس با قرآن کریم و خواندن مستمر آن است.

مراحل آموزش

۱- تعدادی از دانش‌آموزان متن درس آخر را می‌خوانند.

۲- دانش‌آموزان درباره مطالب ارائه شده گفت‌وگو می‌کنند و نظرات خود را برای دانش‌آموزان دیگر بیان می‌کنند.

۳- معلم ضمن ارائه توضیحات لازم، دانش‌آموزان را به خواندن آیات هر صفحه در فصل تابستان تشویق می‌کند.

۴- معلم دانش‌آموزان را به حفظ و نگهداری و احترام به کتاب درسی قرآن خود تشویق می‌کند و از آنها می‌خواهد که این کتاب را در قفسه کتاب‌های خود به خوبی نگهداری کنند و یا آن را به مدرسه یا مسجد محل تحویل دهند.
در این قسمت به دلیل اهمیت روش صحیح اشاره به بخش‌های کلمات، این روش به تفصیل بیان می‌شود.

نحوه اشاره صحیح به بخش‌های کلمات

اشاره صحیح به حروف و حرکات، از مهم‌ترین گام‌های اولیه در آموزش روخوانی قرآن است. این امر منجر به بازشناسی حروف و حرکات و دقت در صحیح خواندن آنها و ترکیب بخش‌های کلمات توسط دانش‌آموزان می‌شود. کسب این مهارت در روخوانی قرآن، همچون جایگاه شناخت حروف و حرکات در خواندن و نوشتن زبان فارسی و نیز مانند یادگیری چهار عمل اصلی در ریاضی، از اهمیت خاصی برخوردار است. اگر این آموزش، صحیح و کامل انجام شود، مهم‌ترین سنگ بنای مهارت خواندن صحیح قرآن گذاشته شده است و در غیر این صورت حتی در سال‌های بالاتر نیز باید این مرحله از آموزش با دقت انجام شود.
اشاره به حروف و حرکات معمولاً به کمک خط‌بر یا وسیله‌ای مانند خط‌کش انجام می‌شود. از آنجا که هنگام اشاره کردن، دست یا ثابت است و یا متحرک، روش صحیح اشاره در دو بخش زیر توضیح داده می‌شود.

الف) اشاره ثابت : در این نوع اشاره، دست ثابت است. این شکل از اشاره در موارد زیر انجام می‌شود.

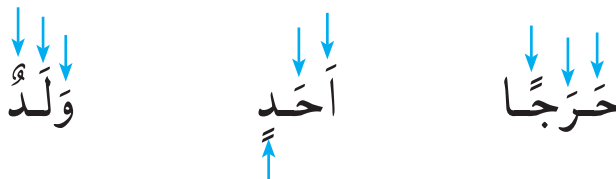
۱- اشاره به حرکات «ـِ» در بخش‌های دارای این گونه حرکات؛ مانند :

خُلِقَ

آموزگار با خط‌بر یا وسیله مشابه دیگری به حرکت «ع» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان همه با هم بگویند «خ»؛ ممکن است در یکی دو بار اول، برخی از دانش‌آموزان به جای این که بگویند «خ» بگویند «ا». به آنها تذکر می‌دهیم هر حرکت را با حرف آن بخوانند. سپس با کمی مکث به حرکت «ب» اشاره می‌کنیم تا دانش‌آموزان بگویند «ل» و آن‌گاه به حرکت «س» اشاره می‌شود تا آن‌ها بگویند «ق».

۲- اشاره به تنوین (ـَـِـً) : اشاره به تنوین مانند اشاره به حرکات کوتاه است؛ یعنی برای اشاره به تنوین، دست ثابت است و به «ـَ» یا «ـِ» یا «ـً» اشاره می‌شود؛ مانند :

در کلمه «حَرَجًا» آموزگار به «ـَ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «حَ» و سپس به «ـَ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «رَ» و آنگاه به «ـَ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «جَن». همچنین در کلمه «أَحَدٌ» آموزگار به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «دِن». در کلمه «وَلَدٌ» نیز آموزگار به «ـَ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «دُن».

تذکر: دقت کنید فلش‌هایی که در این کلمات کشیده شده است، فقط نشان‌دهنده اشاره شما به حرکات است، نه این که باید این فلش‌ها را رسم کنید.

(ب) اشاره متحرک : در این نوع اشاره، دست حرکت می‌کند. این شکل از اشاره در موارد زیر پیش می‌آید.

۱- اشاره از حرف به سوی حرکات بلند (ا، ی، و) در بخش‌های دارای این گونه ترکیبات، مانند :

آموزگار درحالی که به کمک خط‌بر، از حرف «ن» به سوی صدای «و» اشاره می‌کند، دانش‌آموزان می‌گویند «نو» آن‌گاه از حرف «ح» به سوی صدای «ای» اشاره شده و آنها می‌گویند «حی» و بالاخره از حرف «ه» به سوی «ا» اشاره می‌شود تا بگویند «ها».

توجه دارید که فلش‌ها فقط مسیر حرکت دست را نشان می‌دهد، نه این که باید این فلش‌ها رسم شود.

تذکر: اشاره به الف کوتاه (ـُ) دو حالت دارد : چنانچه الف کوتاه روی حرف باشد، مانند کلمه «هَذَا» به آن اشاره می‌شود تا دانش‌آموزان بگویند «ها»؛ و چنانچه الف کوتاه روی پایه «ی» باشد، در این صورت مثل صدای بلند اشاره می‌شود؛ مانند کلمه «هُدًی» که از حرف «د» به سوی «ـُ» اشاره می‌شود تا دانش‌آموزان بگویند «دا».

۲- اشاره از حرکت کوتاه به سوی علامت سکون؛ مانند :

آموزگار از حرکت «س» به علامت (ـَ) اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «آم»، آن‌گاه از صدای «س» به علامت (ـَ) اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «آم».

اشاره می‌کند تا بگویند «هَلْ» و سپس از حرکت «هَ» به علامت (ـَ) اشاره می‌شود تا بگویند «هَمْ».

۳- اشاره به تشدید در بخش‌های دارای حرف مشدد مانند :

آموزگار درحالی که از حرکت کوتاه «هَ» به‌سوی علامت تشدید اشاره می‌کند، دانش‌آموزان می‌گویند «حَق» آن‌گاه آموزگار پس از کمی مکث، با توجه به حرکت حرف تشدید، به‌صورت ثابت یا متحرک به آن حرکت اشاره می‌کند. در مورد مثال بالا با اشاره ثابت به حرکت «هَ» اشاره می‌شود و بچه‌ها می‌گویند «قَ». دو مثال دیگر :

آموزگار در کلمه «لَمَّا» ابتدا از حرکت «هَ» به‌سوی علامت تشدید و آن‌گاه پس از کمی مکث از حرف «م» به‌سوی صدای «ل» اشاره می‌کند. در کلمه دوم نیز، ابتدا به حرکت «هَ»، سپس از حرکت «هَ» به‌سوی تشدید و آن‌گاه پس از کمی مکث، از حرف «ج» به‌سوی صدای «ی» اشاره می‌شود.

نکته : وجود کمی مکث بین اشاره به بخش اول حرف مشدد و بخش دوم آن ضروری است. این امر به‌خوبی به دانش‌آموزان می‌آموزد که حرف دارای تشدید در واقع دو حرف است و دو بار خوانده می‌شود.

توجه :

۱- از دانش‌آموزان بخواهید که هم‌زمان با اشاره شما، بخش‌ها و کلمات را به‌صورت دسته‌جمعی بخوانند. ممکن است برخی از دانش‌آموزان، بعضی از بخش‌ها را زودتر یا دیرتر از اشاره شما بخوانند؛ از آنها بخواهید با اشاره بخوانند و عقب یا جلو نیفتند.

۲- در آموزش لوحه‌ها، ابتدا دانش‌آموزان به روش فوق، کلمات و عبارات را دسته‌جمعی می‌خوانند و پس از کمی تمرین، خوب است با اشاره آموزگار خواندن به‌صورت انفرادی نیز انجام شود. پرسش انفرادی را همیشه از دانش‌آموزان قوی‌تر آغاز می‌کنیم.

چند تذکر

در آموزش روخوانی توجه به نکات زیر ضروری است :

۱- آموزگار محترم! از خواندن کلمات بپرهیزید؛ بلکه به روش فوق کمک کنید تا خود دانش‌آموزان کلمات و عبارات را روخوانی کنند.

۲- استفاده از لوحه و اشاره صحیح به بخش‌های کلمات و خواندن بخش‌بخش آنها توسط دانش‌آموزان به‌صورت دسته‌جمعی و انفرادی، مهم‌ترین نقش را در کسب مهارت روخوانی دارد و عدم توجه کافی به انجام این امر، در کسب این مهارت اختلال جدی ایجاد می‌کند.

۳- مناسب‌ترین شیوه برای خواندن کلمات، آن است که دانش‌آموز با دیدن هر بخش از کلمه، همان بخش را بلند بخواند؛ یعنی

لازم نیست که دانش آموز ابتدا در ذهن خود، همه بخش های کلمه را مرور کند سپس تمام آن را یک جا بلند بخواند. شما با تأکید بر نحوه مناسب خواندن، دانش آموزان را کمک کنید تا بدون اضطراب، کلمات را به روش صحیح، شمرده و آرام بخوانند. سرعت خواندن بخش ها با توجه به توانایی فردی دانش آموزان و با تمرین، به تدریج افزایش می یابد.

۴- دانش آموزان برای کسب مهارت روخوانی، به فرصت کافی نیاز دارند. این فرصت را با توجه به استعداد های متفاوت آنها در اختیارشان بگذارید و انتظار نداشته باشید که همه در یک زمان به مهارت مورد نظر دست یابند.

۵- لازم نیست دانش آموزان لوحه درس را در یک جلسه آن قدر تکرار کنند تا همه آنها بتوانند کلمات را به صورت روان بخوانند؛ بلکه تمرین و تکرار هر لوحه در یک جلسه به آمادگی دانش آموزان و شوق و رغبت آنها بستگی دارد. فرصت های بعدی، مهارت آنها را به حد انتظار می رساند.

۶- دانش آموزان را تشویق کنید که هر روز، درس قرآن را در خانه برای والدین خود بخوانند.

وسایل آموزشی و کمک آموزشی

ابزارها و رسانه های آموزشی جزئی از لوازم فرایند یادگیری است. این ابزارها و رسانه ها هرچه از تنوع و جذابیت بیشتری برخوردار باشند، بر عمق و وسعت یادگیری می افزاید. رسانه های مورد استفاده در درس قرآن عبارت اند از:

۱- **کتاب درسی:** کتاب درسی، حلقه اتصال بین برنامه ریزان، معلمان، دانش آموزان، اولیای آنها و افکار عمومی جامعه است به طوری که هیچ رسانه آموزشی دیگری از این نقش و اهمیت برخوردار نیست.

ارکان مهم برنامه درسی مانند رویکرد، اهداف آموزش، منطق سازماندهی محتوا، روش های آموزش و شیوه های ارزش یابی، در کتاب درسی تجلی می یابد.

۲- **لوحه آموزشی:** لوحه، قسمتی از متن کتاب است که به صورت تصویر و یا نوشته، در ابعاد بزرگ تر، برای تسهیل امر یادگیری به کار می رود.

آموزگار جهت تمرکز و جلب توجه دانش آموزان، لوحه را در کلاس، پیش روی دانش آموزان نصب می کند و به روشی که توضیح داده خواهد شد، از دانش آموزان می خواهد تا سوره های کوتاه یا کلمات و عبارات قرآنی را بخوانند.

۳- **نوار آموزشی:** یکی از مؤثرترین مهارت ها در آموزش هر درس به ویژه آموزش زبان، مهارت گوش دادن است. بنابراین نوارهای آموزشی که وسیله ای ساده و قابل دسترس برای عموم است، با بهره گیری از گوش فرادادن به آیات در دست یابی به مهارت قرائت قرآن بسیار مفید و مؤثر است.

معلمان محترم با استفاده از ضبط صوت و نوار آموزشی، در واقع قاری توانایی را به کلاس می برد و ضعف های موجود را جبران می کند.

دانش آموزان با تقلید و الگو گرفتن از قرائت نوار، به تدریج می توانند شبیه نوار بخوانند و به مهارت های قرائت صحیح دست یابند.

در نوار آموزشی عبارات و آیات به صورت کوتاه، با نظم و ترتیب بیشتری نسبت به نوارهای رایج، و با صوتی رسا و تلفظی واضح قرائت شده است.

۴- **کتاب راهنمای معلم:** به منظور ارتقای توانایی معلم و کسب توفیق بیشتر در دست یابی به اهداف آموزشی، کتاب راهنمای معلم ضروری است. معمولاً هر کتاب راهنمای معلم، از دو بخش اصلی تشکیل می شود. در بخش اول، کلیاتی درباره اهداف، محتوای

کتاب، روش‌های آموزش و ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی و در بخش دوم، توضیحات جزئی درباره‌ی هر درس ارائه می‌شود. معلم با مطالعه‌ی دقیق کتاب راهنما، از یک سو با طرح درس و اهداف خاص هر درس آشنا می‌شود و با بهره‌گیری از شیوه‌های تدریس ارائه شده بر توفیقات خود در دست‌یابی به اهداف آموزشی می‌افزاید و از سوی دیگر با استفاده از توضیحات و دانستنی‌هایی دیگر که مخصوص معلم است، توانایی خود را در پاسخ دادن به پرسش‌های احتمالی دانش‌آموزان ارتقا می‌بخشد و با اعتماد و اطمینان بیشتری در کلاس حضور می‌یابد.

این کتاب زمینه‌ی خلاقیت و ابتکار بیشتر در معلم را نیز فراهم می‌آورد.

۵- نرم‌افزار آموزش قرآن پایه اول ابتدایی: این نرم‌افزار که برای دانش‌آموزان تهیه شده است می‌تواند ضمن ایجاد انگیزه و تقویت علاقه دانش‌آموز به یادگیری قرآن، زمینه‌های سرگرمی او و نیز آموزش غیرمستقیم را در کودک فراهم آورد. همکاران محترمی که مایل به استفاده از این نرم‌افزار می‌باشند می‌توانند از طریق ادارات مناطق و نواحی و یا معاونت فناوری سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی اقدام به تهیه این نرم‌افزار نمایند.

۶- وب‌گاه (سایت) گروه درسی قرآن: آموزگاران محترم و اولیای دانش‌آموزان می‌توانند با مراجعه به وب‌سایت گروه درسی قرآن، ضمن استفاده از مطالب و برنامه‌های آن، هرگونه اظهارنظر و پیشنهاد خود را در زمینه اصلاح و تکمیل برنامه درسی و کتاب آموزش قرآن با گروه درسی قرآن در میان بگذارند.

وب‌گاه (وب‌سایت): quran-dept.talif.sch.ir

پیام‌نگار (ایمیل): quran-dept@talif.sch.ir

پیش از بیان روش کلی تدریس هر یک از موضوعات آموزش قرآن پایه اول ابتدایی، مناسب است معلم محترم، اقدامات زیر را به عنوان فعالیت‌های پیش از تدریس انجام دهد. این فعالیت‌ها به بازدهی تدریس می‌افزاید.

فعالیت‌های پیش از تدریس

۱- مطالعه کتاب راهنمای معلم: خوب است آموزگار محترم یک بار کتاب راهنمای معلم را به طور کامل و دقیق مطالعه کند تا به طور کامل نسبت به مسائل مختلف آموزش قرآن اطلاع لازم را پیدا کند. همچنین پیش از تدریس هر درس، مطالب خاص مربوط به آن درس را که در بخش دوم همین کتاب آمده است مجدداً به دقت مطالعه کند.

۲- آماده کردن دستگاه پخش صوت و نوار آموزشی: پیش از تدریس، از سالم بودن دستگاه پخش صوت مطمئن شوید و نوار آموزشی و محلی را که باید در آن جلسه پخش شود مشخص کنید. مناسب است حداقل یک بار پیش از تدریس نوار آموزشی و سوره مربوط به آن درس را گوش کنید تا با آمادگی و تسلط بیشتری سوره تدریس شود.

۳- آماده کردن لوحه: لوحه مربوط به درس را که شامل سوره‌های کوتاه و روخوانی کلمات و عبارات قرآنی می‌شود از قبل آماده کرده و در محل مناسبی در کلاس نصب کنید.

۴- پیش‌بینی و تهیه سایر وسایل کمک آموزشی: به منظور ایجاد جذابیت و تقویت یادگیری، همچنین تعمیق و عینی کردن موضوعات یادگیری متناسب با هر فعالیت، از برخی وسایل ساده کمک آموزشی استفاده شود.

مثلاً می‌توان برای تدریس داستان نان در درس دوم با آوردن یک خوشه گندم، مقداری آرد و تکه‌ای نان فضای آموزش را با نشاط، عینی و جذاب کرد.

در صورت امکان استفاده از سی‌دی‌ها، فیلم‌ها و تصاویر آموزشی به تناسب موضوع بسیار مفید است.

رفع اشکالات روخوانی

اشکالات روخوانی دانش‌آموزان به عواملی مانند ضعف مهارت روخوانی، عدم دقت، شتابزدگی، اضطراب و عدم اعتماد به نفس آنها مربوط است. بدیهی است در صورتی تمرین و تکرار می‌تواند موجب تقویت مهارت روخوانی دانش‌آموزان شود که اشکالات روخوانی ایشان به شیوه صحیح از سوی آموزگار برطرف شود.

پیش از بیان شیوه رفع اشکالات روخوانی، توجه به اصول زیر برای توفیق بیشتر در این امر ضروری است.

- ۱- رفع اشکال همراه با تشویق دانش‌آموز نسبت به آنچه صحیح خوانده است، باشد تا موجب تقویت اعتماد به نفس او گردد.
  - ۲- رفع اشکال باید به نحوی انجام شود که موجب اضطراب دانش‌آموز نشود.
  - ۳- حتی الامکان خود دانش‌آموز، اشکال خویش را برطرف کند.
  - ۴- رفع اشکال، موجب صرف وقت بیش از حد و یا تشدید اضطراب دانش‌آموز نشود.
  - ۵- آموزگار نباید بلافاصله حالت صحیح کلمه را بخواند و همچنین به دانش‌آموزان تذکر دهد در صورتی که یکی از دوستانشان کلمه‌ای را اشتباه خواند، بلافاصله اشکال او را تصحیح نکنند.
  - ۶- رفع برخی از اشکالات دانش‌آموزان به تمرین بیشتر و مرور زمان نیاز دارد. از این رو آموزگار نباید انتظار داشته باشد که همه اشکالات آنها بلافاصله و در یک جلسه برطرف شود.
- روش رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان: با توجه به اصول فوق، آموزگار یکی از روش‌های زیر یا ترکیبی از آنها را برای رفع اشکال انتخاب می‌کند. این روش‌ها عبارتند از:
- ۱- در حین خواندن دانش‌آموز، به او تذکر نمی‌دهیم بلکه صبر می‌کنیم تا او کلمه و یا عبارت را به‌طور کامل بخواند. سپس در صورت لزوم به وی تذکر می‌دهیم.
  - ۲- پس از تشویق دانش‌آموز از او می‌خواهیم همان عبارت را یک‌بار دیگر با آرامش و دقت، به‌ویژه با خوب دیدن حرکات، بخواند.

توجه: بسیار مناسب است همیشه به عنوان گام اول رفع اشکال، از این شیوه استفاده شود.

- ۳- توجه دانش‌آموز را به کلمه‌ای که غلط خوانده است جلب کرده و از او می‌خواهیم که به‌صورت بخش‌بخش کلمه مورد نظر را بخواند.
- ۴- در صورت بروز اشکال مجدد از سوی دانش‌آموز، با طرح سؤال، شکل صحیح و غلط کلمه را مقایسه می‌کنیم و از او می‌خواهیم تا شکل صحیح را بگوید.
- ۵- معلم می‌تواند کلمه را روی تخته نوشته و از همه دانش‌آموزان بخواهد تا با اشاره او، آن کلمه را به صورت بخش‌بخش بخوانند.

تذکر:

- ۱- برخی از دانش‌آموزان لکنت زبان دارند و عبارات را با مکث یا تکرار و به کندی می‌خوانند. آموزگار ضمن برخورد لطیف، مناسب و طبیعی سعی می‌کند آنها، در انتظار سایر دانش‌آموزان خجالت‌زده نشوند و مورد تمسخر قرار نگیرند. ضروری است موفقیت این‌گونه دانش‌آموزان را در سایر فعالیت‌ها مورد تأکید قرار داد تا موجب اعتماد به نفس بیشتر ایشان شود.
- ۲- مناسب است دانش‌آموزان را به گروه‌های چند نفره تقسیم کنیم و عبارات قرآنی دروس را برای یکدیگر بخوانند و اشکالات روخوانی و قرائت یکدیگر را اصلاح کنند. سعی شود دانش‌آموزان ضعیف با دانش‌آموزان قوی، هم‌گروه شوند تا برای یکدیگر مفیدتر باشند و نتیجه بهتری حاصل شود.

ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی درس قرآن در پایه اول ابتدایی

از ویژگی‌های مهم ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی به شیوه توصیفی، درهم تنیدگی تدریس، تمرین و ارزش‌یابی است. یعنی هر فعالیت یادگیری به ویژه در درس قرآن می‌تواند تدریس، تمرین یا ارزش‌یابی باشد. هرگاه معلم یکی از سوره‌های کتاب، پیام‌های قرآنی، روخوانی کلمات و عبارات قرآنی یا سایر بخش‌های کتاب را تدریس یا تمرین می‌کند، همزمان توانایی‌ها یا ضعف‌های احتمالی دانش‌آموزان را تشخیص می‌دهد. بدیهی است معلم یا اتخاذ تدابیر لازم و یا بهره‌گیری از روش‌های تدریس و شیوه‌های رفع اشکالات دانش‌آموزان در جبران نواقص و ضعف دانش‌آموزان می‌کوشد. همچنین در چارچوب توصیه‌ها و روش‌های ارائه شده در کتاب «راهنمای معلم در ارزش‌یابی توصیفی» کد ۵۳/۵ ویژه معلمان پایه اول و دوم ابتدایی، وضعیت علمی و توانایی دانش‌آموزان را ثبت کرده تا به تدریج با راهنمایی‌های لازم بر توانایی‌های ایشان بیفزاید و از ضعف‌هایشان بکاهد.

جدول اهداف، نشانه‌های تحقق و سطوح عملکردی درس قرآن پایه اول ابتدایی درباره هر یک از بخش‌های کتاب آموزش قرآن در صفحه بعد به تفصیل آمده است.

جدول اهداف، نشانه‌های تحقق و سطوح عملکردی درس قرآن پایه اول ابتدایی

سطوح عملکرد					
همانگی کامل را در جمع خوانی سوره‌ها رعایت می‌کند و در طول سال دو سوره دلخواه را از حفظ می‌خواند.	خیلی خوب		نشانه‌های تحقق	اهداف کلی	عناوین کارنامه
در جمع خوانی شرکت می‌کند و با کمک هم کلاسبان با متنی کتاب در طول سال، دو سوره را از حفظ می‌خواند.	خوب				
با توصیه‌های معلم در جمع خوانی شرکت می‌کند و با راهنمایی معلم یا هم کلاسبان، در طول سال یک سوره را از حفظ می‌خواند.	قابل قبول				
به ندرت در جمع خوانی شرکت می‌کند و با کمک معلم یا هم کلاسبان و با متنی کتاب می‌تواند تا پایان سال سوره‌ای را از حفظ بخواند.	نیازمند آموزش				
کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را صحیح و شمرده می‌خواند.	خیلی خوب				
کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را صحیح و بخش‌بخش می‌خواند.	خوب		– خواندن صحیح و بخش‌بخش کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی	کسب مهارت روخوانی قرآن کریم	روخوانی
بیشتر کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را صحیح و بخش‌بخش می‌خواند و می‌تواند در برخی از موارد اشتباهات خود را اصلاح کند.	قابل قبول				
کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را با راهنمایی معلم به صورت صحیح و بخش‌بخش می‌خواند.	نیازمند آموزش				
آداب اولیه ^۱ خواندن قرآن را رعایت می‌کند.	خیلی خوب				
بیشتر آداب خواندن قرآن را رعایت می‌کند.	خوب				
برخی از آداب خواندن قرآن را رعایت می‌کند.	قابل قبول		رعایت آداب خواندن قرآن کریم	رعایت آداب خواندن قرآن	آداب خواندن قرآن
در رعایت آداب خواندن قرآن پیوسته به یادآوری معلم نیازمند است.	نیازمند آموزش				
با توضیحات کافی مفاهیم و مصداق پیام‌های قرآنی را با زبان کودکانه بازگو می‌کند.	خیلی خوب				
مفاهیم و مصداق بیشتر پیام‌های قرآنی را با زبان کودکانه بازگو می‌کند.	خوب				
با راهنمایی معلم، مفهوم و مصداق پیام‌های قرآنی را با زبان کودکانه بازگو می‌کند.	قابل قبول				
در بیان مفهوم و مصداق پیام‌های قرآنی پیوسته به کمک معلم نیازمند است.	نیازمند آموزش		– بیان مفهوم کلی پیام و برخی از مصداق ساده آن در زندگی	درک پیام‌های قرآنی	پیام قرآنی
داستان‌های کتاب را به کمک تصاویر و با ذکر جزئیات به زبان خودش بازگو می‌کند.	خیلی خوب				
داستان‌های کتاب را به کمک تصاویر و به صورت کلی به زبان خودش بازگو می‌کند.	خوب				
داستان‌های کتاب را با راهنمایی معلم یا هم کلاسبان و با کمک تصاویر به زبان خودش بازگو می‌کند.	قابل قبول				
در بیان داستان‌های کتاب به کمک تصاویر، پیوسته به یادآوری معلم نیازمند است.	نیازمند آموزش				
			– بیان داستان‌های کتاب درسی به زبان ساده	آشنایی با داستان‌های قرآنی	داستان‌های قرآنی
خواندن					

۱- آداب اولیه‌ای که انتظار است دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی رعایت کنند، عبارت است از: باکی و پاکیزگی، سکوت هنگام شنیدن قرآن و احترام به قرآن

آشنایی خانواده دانش آموزان با برنامه آموزشی قرآن و نقش حمایتی آنها

دو کانون مهم خانواده و مدرسه از مؤثرترین نهادهای جامعه در تعلیم و تربیت کودکان است. هرچه این دو کانون، نقش خود را بهتر ایفا کنند و از هماهنگی بیشتری برخوردار باشند، دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت با موفقیت بیشتری همراه خواهد بود. از این رو، ارتباط خانه و مدرسه می تواند زمینه این آشنایی و هماهنگی را فراهم آورد.

بسیار مناسب است در آغاز سال تحصیلی و با کمک مدیریت مدرسه از والدین دانش آموزان دعوت کنید تا درباره دروس به ویژه درس قرآن و نقش حمایتی والدین از این درس گفت و گو شود. خانواده به ویژه مادران از این امر استقبال می کنند. در این جلسه، با استفاده از پیش گفتار کتاب دانش آموزان، می توانید مطالب زیر را طرح کنید:

۱- توصیه به خواندن دقیق پیش گفتار کتاب

۲- کودکان عزیزمان باید با تشویق ها و راهنمایی های لازم و به موقع، سادگی یادگیری قرآن را احساس کنند و با کسب موفقیت در این راه، هرچه بیشتر به یادگیری قرآن علاقه مند شوند. آنها باید احترام به قرآن و کوشش در راه آشنایی با آن را از ما بیاموزند و با مشاهده اخلاق و رفتار ما درک کنند که همه می خواهیم آن گونه باشیم که خدا دوست دارد. آنها باید علاقه به قرآن، عمل به دستورات خدا، مهربانی به مردم و اخلاق و رفتار اسلامی را عملاً از بزرگ ترها بیاموزند.

دانستنی های معلّم

فعالیت های یادگیری برای ارتقای سواد قرآنی معلّمان پایه اول ابتدایی

حداقل دانش و مهارتی را که یک مسلمان برای بهره گیری مستمر از قرآن کریم نیاز دارد، سواد قرآنی نامیده می شود. معلّمان گرامی معمولاً واجد این توانایی اند. به منظور ارتقای این توانایی در این کتاب، پس از توضیحات مربوط به روش تدریس هر درس در بخش دانستنی های معلّم، علاوه بر توضیحاتی درباره شیوه رفع اشکال برخی از کلمات درس، قسمتی به عنوان «گامی به سوی درک معنای آیات قرآن» ارائه شده است. تمرینات این قسمت به کمک ترجمه آیات آن درس و آموخته های قبلی معلّمان، انجام می شود. سعی کنید این تمرین ها را انجام دهید تا توانایی شما در درک معنای آیات قرآن کریم افزایش یابد. فهرست الفبایی کلمات ترجمه شده در پایان کتاب آمده است. هرگاه معنای کلمه ای را فراموش کردید، می توانید به این قسمت مراجعه کنید.

«اگر تحصیل کرده های کشور، روزی یک صفحه قرآن با توجه به معنای آن بخوانند و در آن تدبّر کنند، غوغایی برپا می شود.

تحقق این امر به فرهنگ سازی و تدبیر نیاز دارد».

از بیانات مقام معظم رهبری
در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی با ایشان
در تاریخ ۸۶/۹/۱۷

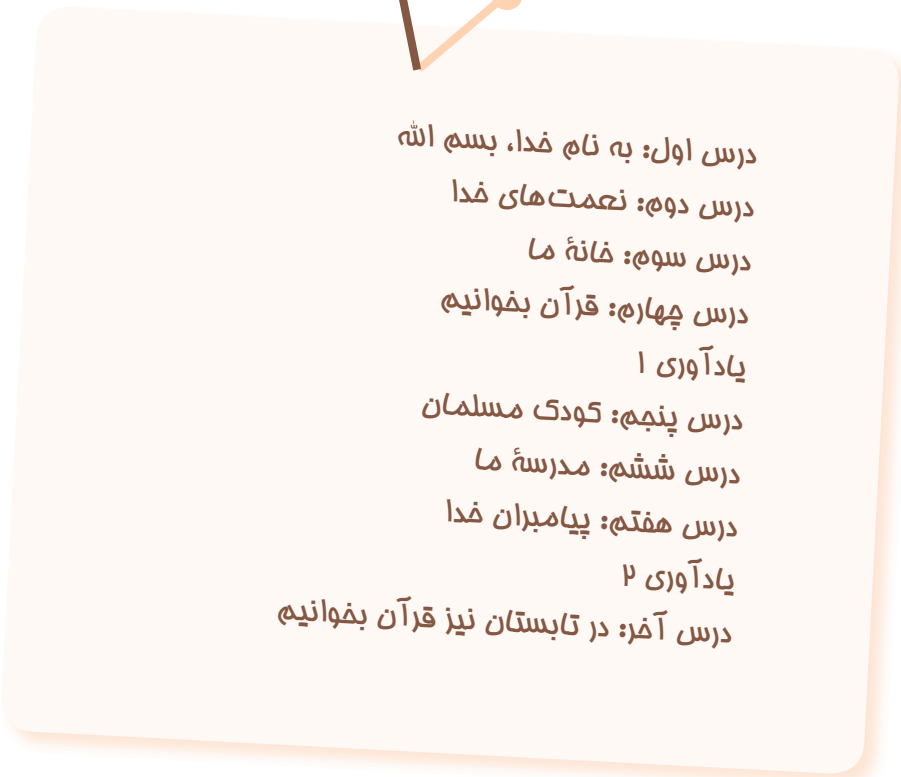

جدول بودجه‌بندی آموزش قرآن پایه اول ابتدایی در طول سال تحصیلی

ماه	هفته	هفته اول	هفته دوم	هفته سوم	هفته چهارم
مهر	درس اول، جلسه اول	درس اول، جلسه دوم	درس اول، جلسه سوم	درس اول، جلسه چهارم	درس اول، جلسه چهارم
	جشن آغاز آموزش قرآن	پیام قرآنی (بسم الله ...) شعر به نام خدا	تمرین پیام قرآنی درس سورة توحید (لوحه ۱) شعر سورة توحید	تمرین سورة توحید پیام قرآنی (سلام) فعالیت یادگیری (نقاشی)	تمرین سورة توحید پیام قرآنی (سلام) فعالیت یادگیری (نقاشی)
	درس دوم، جلسه اول	درس دوم، جلسه دوم	درس دوم، جلسه سوم	درس دوم، جلسه چهارم	درس دوم، جلسه چهارم
آبان	تصویرخوانی شعر (نعمت‌های خدا) پیام قرآنی (الحمدالله)	سورة کوثر (لوحه ۲) شعر سورة کوثر	تمرین سورة کوثر فعالیت یادگیری (داستان نان)	پیام قرآنی (شکر الهی) فعالیت یادگیری (گفت‌وگو)	پیام قرآنی (شکر الهی) فعالیت یادگیری (گفت‌وگو)
	درس سوم، جلسه اول	درس سوم، جلسه دوم	درس سوم، جلسه سوم	درس سوم، جلسه چهارم	درس سوم، جلسه چهارم
آذر	تصویرخوانی شعر (خانه ما)	سورة عصر (لوحه ۳) شعر سورة عصر	تمرین سورة عصر پیام قرآنی (نیکی به والدین) فعالیت یادگیری (بازی نمایشی)	تمرین سورة عصر تمرین پیام قرآنی درس داستان (هدیه پدر بزرگ)	تمرین سورة عصر تمرین پیام قرآنی درس داستان (هدیه پدر بزرگ)
	درس چهارم، جلسه اول	درس چهارم، جلسه دوم	درس چهارم، جلسه سوم	درس چهارم، جلسه چهارم	درس چهارم، جلسه چهارم
دی	تصویرخوانی شعر (آرزوی من) قرآن بخوانیم (لوح‌های ۴ و ۵)	قرآن بخوانیم (لوحه‌های ۶ و ۷) سورة ناس (لوحه ۸) شعر سورة ناس	تمرین سورة ناس داستان (مهربان‌ترین معلم) قرآن بخوانیم (لوحه‌های ۹ و ۱۰)	قرآن بخوانیم (لوحه‌های ۱۱ و ۱۲) داستان (هدیه با ارزش)	قرآن بخوانیم (لوحه‌های ۱۱ و ۱۲) داستان (هدیه با ارزش)
	درس پنجم، جلسه اول	درس پنجم، جلسه دوم	درس پنجم، جلسه سوم	درس پنجم، جلسه چهارم	درس پنجم، جلسه چهارم
بهمن	یادآوری ۱	تصویرخوانی شعر (منم بچه مسلمان) پیام قرآنی (نماز)	قرآن بخوانیم (لوحه‌های ۱۳ و ۱۴) سورة حمد (آیات ۱ تا ۴ لوحه ۱۵) شعر سورة حمد	تمرین سورة حمد (آیات ۱ تا ۴) سورة حمد (آیات ۵ تا ۷، لوحه ۱۵) قرآن بخوانیم (لوحه‌های ۱۶ و ۱۷)	تمرین سورة حمد (آیات ۱ تا ۴) سورة حمد (آیات ۵ تا ۷، لوحه ۱۵) قرآن بخوانیم (لوحه‌های ۱۶ و ۱۷)
	درس پنجم، جلسه چهارم	درس ششم، جلسه اول	درس ششم، جلسه دوم	درس ششم، جلسه سوم	درس ششم، جلسه سوم
اسفند	تمرین سورة حمد قرآن بخوانیم (لوحه‌های ۱۸ و ۱۹) پیام قرآنی (پاکیزگی)	تصویرخوانی قرآن بخوانیم (لوحه ۲۰)	سورة فلق (لوحه ۲۱) شعر سورة فلق قرآن بخوانیم (لوحه ۲۲)	تمرین سورة فلق پیام قرآنی (دعا و علم‌آموزی) قرآن بخوانیم (لوحه ۲۳)	تمرین سورة فلق پیام قرآنی (دعا و علم‌آموزی) قرآن بخوانیم (لوحه ۲۳)
	درس هفتم، جلسه اول	درس هفتم، جلسه دوم	درس هفتم، جلسه سوم	درس هفتم، جلسه چهارم	درس هفتم، جلسه چهارم
فروردین	—	—	تمرین سورة فلق تمرین پیام قرآنی قرآن بخوانیم (لوحه‌های ۲۴ و ۲۵) داستان (کلاس قرآن)	تصویرخوانی قرآن بخوانیم (لوحه‌های ۲۶ و ۲۷)	تصویرخوانی قرآن بخوانیم (لوحه‌های ۲۶ و ۲۷)
	درس هفتم، جلسه دوم	درس هفتم، جلسه سوم	درس هفتم، جلسه چهارم	یادآوری ۲	یادآوری ۲
اردیبهشت	سورة نصر (لوحه ۲۸) شعر سورة نصر داستان (کودکی حضرت موسی علیه السلام)	تمرین سورة نصر پیام قرآنی (محمد رسول الله و صلوات) قرآن بخوانیم (لوحه‌های ۲۹ و ۳۰)	تمرین سورة نصر تمرین پیام قرآنی قرآن بخوانیم (لوحه‌های ۳۱ و ۳۲)	یادآوری ۲	یادآوری ۲
	تمرین و یادآوری دروس	تمرین و یادآوری دروس	تمرین و یادآوری دروس	تمرین و یادآوری دروس	تمرین و یادآوری دروس

بخش دوم

روش آموزش دروس و دانستنی‌های معلم

درس اول: به نام خدا، بسم الله
درس دوم: نعمت‌های خدا
درس سوم: فائده ما
درس چهارم: قرآن بفوانیم
یادآوری ۱
درس پنجم: کودک مسلمان
درس ششم: مدرسه ما
درس هفتم: پیامبران خدا
یادآوری ۲
درس آخر: در تابستان نیز قرآن بفوانیم

به نام خدا، بسم الله

جلسه اول : هفته اول مهرماه

- ۱- جشن قرآن (فعالیت کلاسی)
- ۲- تصویرخوانی

جلسه دوم : هفته دوم مهرماه

- ۱- پیام قرآنی (بسم الله ...)
- ۲- شعر (به نام خدا بسم الله)

جلسه سوم : هفته سوم مهرماه

- ۱- تمرین پیام قرآنی درس
- ۲- سوره توحید (لوحه ۱)
- ۳- شعر سوره توحید

جلسه چهارم : هفته چهارم مهرماه

- ۱- تمرین سوره توحید
- ۲- پیام قرآنی (سلام)
- ۳- فعالیت یادگیری (نمایش و نقاشی)

به نام خدا، بسم الله

اهداف

- ۱- ایجاد فضای جذاب برای تقویت انگیزه و علاقه به یادگیری قرآن
- ۲- آشنایی با ادب آغاز کردن کارها با گفتن بسم الله الرحمن الرحيم
- ۳- آشنایی با پیام قرآنی و معنای بسم الله الرحمن الرحيم و معنای دو کلمه ساده آن
- ۴- تقویت علاقه به شنیدن آیات سورة توحيد
- ۵- توانایی خواندن سورة توحيد به صورت دسته جمعی
- ۶- آشنایی با ادب سلام کردن در معاشرت با دیگران
- ۷- تلاش و علاقه به تفکر و تعقل درباره آفریده‌های خدای مهربان
- ۸- تقویت علاقه به خواندن روزانه قرآن کریم

مواد و رسانه‌ها

کتاب درسی، نوار یا سی دی آموزشی و کتاب راهنمای معلم

راهنم‌ها و روش‌های یاددهی – یادگیری

تصویرخوانی، پرسش و پاسخ، گوش دادن، همیاری و مشارکت، بحث و گفت‌وگو

هفته اول مهرماه

جشن آغاز آموزش قرآن

هدف: تقویت علاقه به یادگیری قرآن

همان گونه که در بخش کلیات بیان شد، توجه به حیطه عاطفی در دوره ابتدایی از اهمیت خاصی برخوردار است. بدیهی است که اولین جلسه آموزش قرآن، همیشه در خاطره دانش آموزان خواهد ماند و در نگرش ایشان به این درس نقش به سزایی دارد. چه خوب است با برگزاری جشنی جذاب و به یاد ماندنی، خاطره خوش و شیرینی از آموزش قرآن برای کودکان عزیزمان به جا گذاریم؛ هرچند که همه جلسات آموزش قرآن به ویژه در پایه اول ابتدایی باید دوست داشتنی و جذاب باشد.

برای دستیابی به این هدف، در هفته دوم مهرماه با برگزاری جشن آغازین، آموزش قرآن را شروع کرده و کتاب درسی آموزش قرآن را به دانش آموزان هدیه دهید. همکاران عزیز با بهره گیری از خلاقیت و تجربه های شخصی خود می توانند یک جشن خوب و جذاب برگزار کنند، نکات زیر نیز می تواند شما را در این کار یاری کند.

۱- بهتر است جشن را با حضور و همکاری اولیای دانش آموزان برگزار کنید.

۲- با توجه به امکانات و فرهنگ محلی، فضای کلاس را تا حد امکان تغییر دهید؛ از قبیل: نصب نوارها و کاغذهای رنگی، لامپ های چشمک زن و تابلوهای قرآنی و...

۳- تا حد امکان از مسئولان منطقه و یا مدیر مدرسه برای شرکت در جشن دعوت کنید.

۴- با کمک اولیای دانش آموزان، مدیر مدرسه و افراد نیکوکار، با توجه به فرهنگ و امکانات محلی از دانش آموزان و اولیای آنها پذیرایی به عمل آورید.

۵- کتاب های آموزش قرآن را در کاغذ کادو بسته بندی کرده و همراه با یک شاخه گل برای هدیه به دانش آموزان آماده کنید.

۶- در شروع برنامه جشن، یکی از دانش آموزان پایه اول یا پایه های دیگر یک سوره کوچک را با صوت زیبا بخواند.

۷- یک گروه از دانش آموزان مدرسه، سرود زیبایی را در ارتباط با قرآن بخوانند.

۸- شخصی که از منطقه و یا مدیر مدرسه برای سخنرانی در جشن دعوت می شود با زبان کودکانه و به اختصار کامل درباره اهمیت و ارزش آموزش قرآن صحبت کند.

۹- در صورتی که دانش آموزانی می توانند سوره هایی از قرآن را بخوانند، برای هم کلاسی های خود قرائت کنند و جایزه بگیرند.

۱۰- کتاب آموزش قرآن را به دانش آموزان دهید و با زبانی کودکانه، درباره تمیز نگه داشتن آن صحبت کنید.

۱۱- در صورت امکان چیزی مانند مداد فانتزی، یک شاخه گل و... به هریک از دانش آموزان هدیه دهید.

۱۲- در یک فرصت مناسب و در مکان دیگری مطالب مقدمه کتاب آموزش قرآن را برای اولیای دانش آموزان بخوانید و توضیح دهید یا دست کم از آنها بخواهید که آن را مطالعه کنند.

۱۳- در صورت امکان، از مراسم فیلم بگیرید یا عکس برداری کنید و عکس چاپ شده یا سی دی فیلم را به دانش آموزان هدیه کنید.

۱۴- در صورت امکان، با یک نمایش عروسکی و گفت و گوی مناسب، ارزش و اهمیت یادگیری قرآن و خشنودی خدای مهربان

از این کار خوب را برای دانش آموزان بیان کنید.

۱۵- خوب است معلم در روز جشن آغازین و نیز در همه زنگ های قرآن، با لباس مناسب و شاخه گلی بر لباس خود، در کلاس

حاضر شود.

هفته دوم مهرماه

الف) پیام قرآنی «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»

مراحل و روش آموزش

- ۱- پیام و ترجمه آن از طریق نوار پخش می شود و دانش آموزان با کمک نوار و راهنمایی معلم، پیام قرآنی را چند بار هم خوانی می کنند.
- ۲- معلم از دانش آموزان می خواهد که درباره پیام قرآنی و تصاویر آن با یکدیگر گفت و گو کنند. همان طور که ملاحظه می کنید هر یک از تصاویر به ترتیب بیان گر موضوعات زیر است :
  - تصویر اول : آموزگار با گفتن «بسم الله الرحمن الرحيم» و نوشتن آن بر روی تخته، درس را آغاز می کند.
  - تصویر دوم : دانش آموزان دختر با گفتن «بسم الله الرحمن الرحيم» از خانه خارج شده و به سوی مدرسه می رود.
  - تصویر سوم : کودکی که با گفتن «بسم الله الرحمن الرحيم» خوردن غذا را آماده می کند.
  - تصویر چهارم : دو کودک با گفتن «بسم الله الرحمن الرحيم» خواندن قرآن را آغاز می کنند.
- ۳- معلم از بچه ها می پرسد : شما چه کارهای دیگری را با نام خدا آغاز می کنید؟
- ۴- جمع خوانی پیام قرآنی توسط معلم و دانش آموزان بدون نوار صوتی
- ۵- بیان معنای دو کلمه «إِشْم» و «اللَّهُ» حتی الامکان با پرسش از خود دانش آموزان
- ۶- پرسش پیام قرآنی از دانش آموزان داوطلب

ب) شعر «به نام خدا، بِسْمِ اللَّهِ»

مراحل آموزش

- ۱- پخش شعر «به نام خدا، بِسْمِ اللَّهِ» از طریق نوار صوتی و گوش کردن معلم و دانش آموزان به آن
  - ۲- پخش مجدد شعر از نوار و هم خوانی معلم و دانش آموزان با آن
  - ۳- جمع خوانی شعر توسط معلم و دانش آموزان بدون نوار صوتی
  - ۴- پرسش شعر از دانش آموزان داوطلب
  - ۵- توجه دادن دانش آموزان به مضامین و آموزه های شعر (ترجمه کامل)
- توجه :** شعرهای کتاب در زمان های خالی سایر دروس نیز به صورت خواندن دسته جمعی تمرین می شود.

هفته سوم مهرماه

ج) تمرین پیام قرآنی درس (جمع خوانی)

مراحل آموزش

۱- جمع خوانی پیام قرآنی توسط دانش آموزان بدون نوار صوتی

۲- پرسش پیام قرآنی از دانش آموزان داوطلب

د) آموزش سوره توحید

مراحل آموزش

۱- آماده کردن لوحه سوره و نوار آموزشی و دستگاه پخش صوت قبل از ورود به کلاس

۲- نصب لوحه در وسط تخته کلاس

۳- پخش قرائت سوره از نوار : همان طور که در بخش کلیات بیان شد، هر آیه سوره، سه بار در نوار خوانده شده است. از دانش آموزان بخواهید بار اول، به قرائت نوار گوش کنند، بار دوم، همراه با آن زمزمه کنند و بار سوم، همراه با نوار به طور دسته جمعی بخوانند. در هنگام پخش نوار، در هر سه مرحله معلم همزمان با نوار با اشاره به زیر کلمات، آیات سوره را نشان می دهد. به این ترتیب،

چشم دانش‌آموزان کلمات را از روی لوحه می‌بیند، گوش آنها کلمه و آیات را از نوار می‌شنود و زبان ایشان همراه با نوار آیات را می‌خواند.

توجه کنید در این مرحله از آموزش، تشخیص حروف و حرکات موردنظر نیست بلکه دانش‌آموزان ضمن شنیدن نوار و همخوانی با آن، با شکل کلی عبارات و آیات سوره آشنا می‌شوند. از این رو، آموزگار و والدین دانش‌آموزان نباید انتظار داشته باشند که دانش‌آموز با تشخیص حروف و حرکات، کلمات سوره را بخواند.

سایر آیات نیز به روش مشابه پخش شده و معلم ضمن نشان دادن لوحه از دانش‌آموزان می‌خواهد هر آیه را ابتدا گوش داده سپس همراه و همزمان با نوار بخوانند. این کار را تا پایان سوره ادامه می‌دهیم.

پس از پخش هر آیه سه بار، یک بار سوره به‌طور کامل (هر آیه فقط یک بار) از نوار پخش می‌شود. هنگام پخش کامل سوره، معلم مجدداً به روش قبل، کلمات و آیات را نشان می‌دهد و از دانش‌آموزان می‌خواهد تا این بار نیز، همراه با نوار بخوانند. به این ترتیب، آموزش سوره پایان می‌پذیرد.

در آموزش سوره، توجه به نکات زیر ضروری است :

۱- معلم توجه داشته باشد که همه دانش‌آموزان در فعالیت یادگیری که نگاه کردن به لوحه، گوش‌دادن به نوار و خواندن دسته جمعی است، به‌طور فعال مشارکت داشته باشند. بدیهی است در صورت نیاز، معلم به شیوه مناسب و با محبت و صمیمیت، برای این مشارکت جمعی به دانش‌آموزان تذکر می‌دهد.

۲- از دانش‌آموزان بخواهید که صدای خود را از نوار بلندتر نکنند تا همه بتوانند در طی آموزش، صدای نوار را به خوبی بشنوند و از آن الگو بگیرند.

۳- دانش‌آموزان را تشویق کنید تا آنجا که می‌توانند شبیه نوار بخوانند. البته از سخت‌گیری و تأکیده‌های نابجا پرهیز کنید.

۴- شرکت دسته‌جمعی دانش‌آموزان در خواندن سوره، انتظار نهایی از این آموزش است و هر دانش‌آموزی که در این فعالیت جمعی شرکت می‌کند، به حد انتظار دست یافته است. بدیهی است برخی از دانش‌آموزان توانایی فراخوانی سوره یا حتی حفظ سوره را پیدا می‌کنند؛ این گونه دانش‌آموزان را تشویق می‌کنیم.

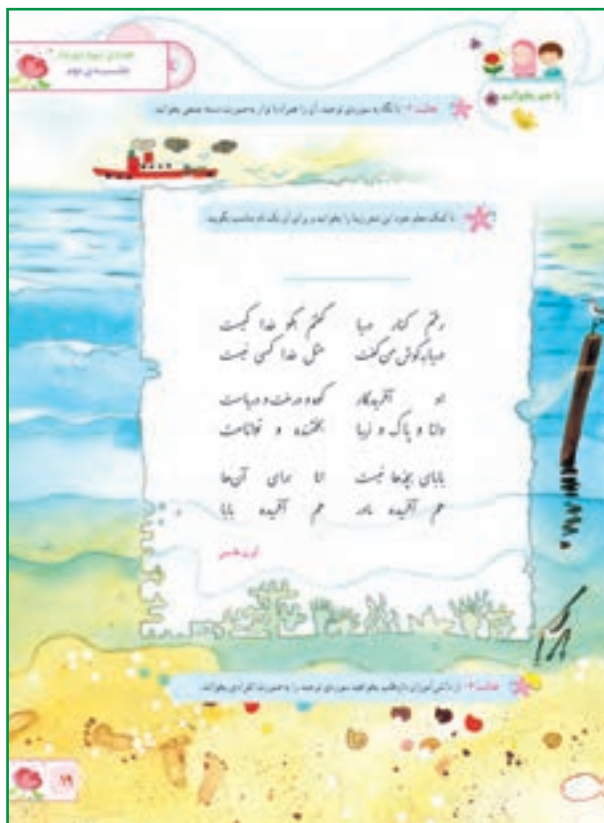
۵- گاهی ممکن است دانش‌آموزان در خواندن دسته‌جمعی آیات، برخی کلمات یا اتصالات را صحیح ادا نکنند. بعضی از اشتباهات رایج در این سوره و شیوه رفع آنها به شرح زیر است :

۱-۵- عدم اتصال صدای «ه» در «بسم الله» به حرف «ر» در «الرحمن» و نیز «ن» به «ر» در «الرحیم»؛ یعنی در هر دو کلمه تشدید «ر» به خوبی تلفظ نمی‌شود. در این صورت، معلم آیه «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» را با تأکید بر اتصال به حرف «ر» مشدد، تلفظ می‌کند و از دانش‌آموزان می‌خواهد این آیه را به همین صورت بخوانند.

۲-۵- تلفظ حرف «ل» در «لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ» به صورت «ی»؛ آموزگار با تلفظ صحیح این آیه و تأکید بر تلفظ «ل» و نشان دادن حالت زبان و دهان، شیوه تلفظ صحیح این حرف را به دانش‌آموزان می‌آموزد.

۳-۵- تلفظ کلمه «كُفُّوا» به صورت «كُفُّوا»؛ آموزگار تلفظ صحیح این کلمه را نیز با تأکید بر ادای صحیح حرف «و» به دانش‌آموزان می‌آموزد.

خوب است معلم دانش‌آموزان را به حفظ سوره توحید تشویق کند.

هـ) مراحل آموزش شعر سوره توحید

- ۱- پخش «شعر» مربوط به سوره توحید از طریق نوار صوتی و گوش کردن معلم و دانش آموزان به آن
  - ۲- پخش مجدد شعر از نوار و هم خوانی معلم و دانش آموزان با آن
  - ۳- جمع خوانی شعر توسط معلم و دانش آموزان بدون نوار صوتی
  - ۴- پرسش شعر از دانش آموزان داوطلب
- ضمن گفت و گو و پرسش و پاسخ از دانش آموزان برخی از مضامین شعر سوره توحید مورد تأکید و توجه بیشتر قرار گیرد؛ مانند :

- خدا خالق و آفریننده کوه و درخت، دریا و همه چیز است.
- هیچ کس مثل خدا نیست.
- خدای بزرگ برای ما پدر و مادر مهربان آفریده است.

هفته چهارم مهرماه

و) تمرین سورة توحید

مراحل آموزش

- ۱- نصب لوحه آموزش سورة توحید در جای مناسب
- ۲- جمع خوانی سورة توحید توسط دانش آموزان از روح لوحه همراه با نوار صوتی
- ۳- پاسخ به پرسش های مربوط به سورة توحید توسط دانش آموزان ابتدا از دانش آموزان مستعد و داوطلب و سپس سایر دانش آموزان

ز) پیام قرآنی « سَلَامٌ عَلَیْكُمْ »

مراحل آموزش

- ۱- پیام و ترجمه آن از طریق نوار پخش می شود و دانش آموزان با کمک نوار و راهنمایی معلم پیام را چند بار هم خوانی می کنند.
- ۲- معلم از دانش آموزان می خواهد که درباره پیام قرآنی و تصاویر آن با یکدیگر گفت و گو کنند. همان طور که ملاحظه می کنید تصاویر این پیام، خورشید را نشان می دهد که با طلوع خود به گل ها، پرندگان و بچه های خوب سلام می کند.
- ۳- جمع خوانی پیام قرآنی توسط معلم و دانش آموزان بدون نوار صوتی
- ۴- بیان معنای کلمه «سَلَام» حتی الامکان با پرسش از خود دانش آموزان، خوب است به دانش آموزان بگوییم برخی از کلمات قرآن و فارسی مانند هم هستند مانند سلام، کتاب، نور.
- ۵- پرسش پیام قرآنی از دانش آموزان داوطلب

ج) فعالیت‌های یادگیری

- ۱- از دانش‌آموزان خواسته می‌شود دربارهٔ سلام کردن به یکدیگر، یک نمایش ساده و کوتاه را بازی کنند. این نمایش می‌تواند دربارهٔ موضوعات مختلفی باشد؛ مانند :
  - کی به کی سلام می‌کند (کوچک‌تر به بزرگ‌تر، کودک به پدر و مادر، دانش‌آموز به معلم و ...)
  - شکل‌های مختلف سلام کردن (دست دادن، سلام پلیس و ...)
- ۲- معلم فعالیت دانش‌آموزان را به سمت هدف این صفحه هدایت می‌کند.

دانش‌تنی‌های معلم

آنچه در این بخش ارائه می‌شود، به منظور افزایش دانایی و توانایی معلم محترم در آموزش قرآن است. بیان این مطالب برای دانش‌آموزان ضرورت ندارد و نباید تصور شود که حتماً باید به نوعی این مطالب را برای آنها بیان کرد. بدیهی است آشنایی با این مطالب، بر توفیق‌های معلم در آموزش قرآن می‌افزاید و می‌تواند در پاسخ دادن به برخی از پرسش‌های احتمالی دانش‌آموزان نیز مورد استفاده قرار گیرد. اینک به ترتیب مطالب درس دوم، موضوعات زیر ارائه می‌شود :

الف) محتوا و مفهوم کلی سوره توحید

افراد مختلفی از اهل کتاب دربارهٔ اوصاف پروردگار از پیامبر اکرم (ص) سؤالاتی می‌کردند. مشرکان قریش، بت‌ها را نشان می‌دادند و می‌گفتند : اینها خدایان ما هستند، تو نیز خدای خود را توصیف کن. نزول این سوره پاسخی به سؤالات مکرر آنها بود. این سوره به نام‌هایی خوانده شده که معروف‌ترین آن توحید است؛ زیرا در این چهار آیه کوتاه، تمام اصول توحید ذات و صفات آمده است. این سوره همچنین اخلاص نامیده شده است؛ چون هر کس این اسماء و اوصاف را دریابد و به حقایق و معانی آنها ایمان آورد، از هرگونه گمراهی، شرک و نفاق‌رهای یافته و در نیت و عمل اخلاص می‌یابد.

ب) ترجمهٔ سوره توحید

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خداوند بخشندهٔ مهربان

۱- قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ

بگو : حقیقت این است که خدا یکتاست

۲- اللَّهُ الصَّمَدُ

خداوند بی‌نیاز

۳- لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ

نه زاییده و نه زاییده شده است (نه فرزندی دارد و نه فرزند کسی است)

۴- وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

و نیست برای او هیچ همتایی

ج) گامی به سوی درک معنای آیات و عبارات قرآنی

همان طور که می‌دانید اهداف آموزش قرآن به طور جامع در نظر گرفته شده است؛ یعنی هر چند مهم‌ترین هدف در دوره ابتدایی کسب توانایی روخوانی قرآن است ولی به طور ضمنی، آشنایی با معنای برخی از عبارات و آیات ساده قرآن نیز مورد توجه قرار می‌گیرد، از این رو، خوب است معلمان محترم نیز با انجام برخی از تمرین‌هایی که در بخش دانستنی‌های معلم در هر درس آمده است، توانایی خود را در معنا کردن عبارات و آیات قرآن افزایش داده تا انس خود را با کلام الهی تقویت کنند.

* با استفاده از ترجمه آیات درس، معنای صحیح این کلمات را علامت بزنید.

۱- بِ	☐ به	☐ از
۲- اسم	☐ نام	☐ گناه
۳- اللَّهُ	☐ پروردگار	☐ خدا
۴- رَحْمَن	☐ بخشنده	☐ آموزنده
۵- رَحِيم	☐ مهربان	☐ توانا
۶- قُلْ	☐ گفت	☐ بگو

* آیات و عبارات قرآنی زیر را به کمک تمرین بالا و معنای کلمات داده شده، ترجمه کنید.

- هُوَ : او، آن   رَبِّ : پروردگار   لا : نیست، نه
- الله : خدا، معبود   الا : جز   حَمْد : سپاس و ستایش   نَحْنُ : ما
- ۱- قُلْ هُوَ رَبِّي
... .. من است.

- ۲- لا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
... .. بی ...

- ۳- قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ
... .. برای ... است.

- ۴- وَ اذْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ
... یاد کن ... ت را

۱- هر سه نقطه (...) معرّف یک کلمه است.

۲- لِلَّهِ = لِ + الله

۵- قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ
... (خدای) ... است.

۶- هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ
... است.

۷- الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ
خدای ... یاد داد ... را.

۸- وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ
و ... آمرزنده ... است.

۹- نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ
... یاران ... هستیم.

